

1023 (14)

K34/120

b
c

0-16

E. Motubatsi

1353/1

1/83

Kgaoganyo	Bogare	Letlakala
516. Mokgwa wa go loša, wa lesogana le kgarebe..		1353-1354
517. Emengwe mekgwa le melao ya Bapedi		1355-1356
518. Lehu la Mi. Motlakaro Thulare Sekhukhune ..		1357-1358
519. Monyaka 'kala tša mabina, o nyaka e le gale (kgale)		1359-1360
520. Mekgolokwane ya tebogo ya Marota Naboom- koppies		1361-1362
521. Mogale Fenyane ke mahlwana-phagaana le nkwe		1363
522. Instructed letter to headman		1364
523. Morakadu laela Matšaa (Matšaba)		1365-1366
524. Kgoši ga e beilwe bogoši, e phema kang meleko		1367-1368
525. Go jela tšielane ga banna goba basadi (1)..		1369-1370
526. Go hlallela sejo ke eng? (11)		1371
527. Dipotšišo le diphetolelo tša tšona		1372-1386
529. Borrawešu ba hlatholla bjang 'ina la Thulare		1387-1389
530. Mmušo wa setšhaba sa Bapedi		1390-1394
531. Tshenyetšo le go tshela mela ya Marota ...		1395-1398
532. Mafa a bana ba lekgeswa a dirwa bjang ka mang?		1399-1400
533. Bauba o hlamotše seala sa Phaahle		1401
534. Molaetša: mathumaša a bowa Phokanaga		1402-1403
535. Ke a makae mantšu a thuto e bohlokwa?		1404-1406
536. Kgaruru ya ba mphatho wa Phenyana-Maswene..		1407-1409
537. Ka tša mahumo a kgoši		1410-1412
538. Tshepedišo ya melao ya tshekišo ya Babina- noko		1413-1414

Kgaoganyo	Bogare	Letlakala
539. Emengwe melaetša ya kahlolo go basenyi		1415-1416
540. Ka kahlolelo ya mosenyi goba basenyi		1417-1418
541. Go tšhaba le kgarebjana le kgobošo ya komabasadi		1419
542. Tše dingwe dikganetšo tša molao le mokgwa wa Sepedi		1420-1421
543. Tsobe le sa swego, le na le setlang kagare.		1422-1424
544. Naa ke efe melato yeo ba leloko ba e ahlo- lago		1425-1425
545. Tlhathollo ya ngwako wa borrawešu - o agiwa bjang, ka eng		1426-1428
546. Ngwala ka botlalo: khuduga, khudušo, marope		1429-1431
547. Mekgwa le melao ya ditemelo tša setšhaba ..		1432-1436
548. Boswaredi bja bogoši - mokgwa wa Bapedi ...		1437-1438
549. Keng bootswa bja banna le bogafana bja basadi?		1439-1441
550. E bile ngaka ka mpho ya badimo		1442
551. Go bewa bogoši bja Marota Bogwaša		1443

1353/2

Kgaoganyo 516

Mokgwa wa go loša wa lesogana le kgarebe.

Molao le mokgwa wa tlhago ya Bapedi goba Marota, lesogana le ka kgahlana goba go kgahlwa ke mothepe, gomme ka dipoledišano bobedi ya ba tša go holofetšana thatano go nyalana; eupša poledišano e le ya bona fela. Gomme go se na phethegalo yeo e ka kwalagalang leagelong go baagišane. Lesogana ka gore taba ye e ya mo hlohlona, o tlo sebela mmagwe goba rakgadiagwe gore "Nna ke kgahlilwe ke morwedi wa mokgalabje Ntobeng Phala, gomme ke re mpolelele go batswadi ba yo Maletsiri."

Bjaloge, taba e tlo ba khu^(u)thamaga ka mo lapeng labo lesogana, go sa latišwa mekgwa le bomeloko goba tlhokomelo ya boitshwaro bja lapa lewo. Ke gore go fuputšwa boloi goba bohodu le marumulane goba mahufa le ditshela kamowe lelokong lewo.

Mokgwa woo o be o hlokometšwe kudu mehleng ya borrawešu, gomme e le yona tsela ya go kgomaganya tswalano le popo ya leloko goba lešika "genealogy". Le ge seema sa go hloka mahlatse sa makgolokhukhu se re "Mmapelo o ja serati, se nyakelwa ga a se tsome", phetolo ge go tle 'dinaye, o tlo iponela mohlang di mo tletše magoswi, tša kamowe boapeya-kgobe!'

Lenyalo lefe le lefe ka mokgwa le molao wa borrawešu, le be le phethagala ka kwano le thato ya batswadi le tigelano le kamoka ba leloko.

1354

Mokgomana Kgobalale Sekhukhune Sekwati (Kgobalale Sekhukhune "faithful servant"), ka go rata madi a bogoši bja Marota a kgoro ya Sekhukhune II, a fa "Chieftain" Morwamotshe Sekhukhune morwediye, e lego mohumagatšana Maakopi, gomme e bile ke mosadi yo mogolo wa basadi ba "Chieftain" Morwamotshe (1914-1965).

Kgoši ya setšhaba sa Bapedi ba Thulare, ga se se-tlwaelo go ikgethela methepa ka boyena go ba basadi ba kgoro ya gagwe kante le khuduthamaga ya borangwane le mmagwe e lego tima-mello. Go na le tsebagalo gore basadi ba kgoši Sekhukhune II ba nyetšwe bjang, ka thato (ya mang) le lebaka lang.

Borrawešu ba be ba re ge ngwana a itirela boithatelo ba re: o tlo ruta butshi, kagobane bana ba bangwe ba tlo lantela mokgwana owe gomme ba nyatša batswadi, mokgwa le molao wa Marota ya ba kgobogo leagong la Babinanoko.

1355

Kgaoganyo 517

E mengwe mekgwa le melao ya Bapedi.

Yekhu(yekhwī) ke mekgwa le melao ya tshulafatšo go mang le mang, monna goba mosadi, leagong la Babinanoko ya Mohlake - "Genokakop No.122, Sekhukhuneland area."

(a) Ge monna goba mosadi a ka hwetša sebatana se bjaloka tau goba nkwe e(se) ja seruiwa, goba go gahlana naso goba go se bona mowe eka go ba phulelong ya dihuswane; ke molao wa Serota gore motho yewo(yeo) a hlabe mokgoši wa sebatakgomo! Ge a ka se dire bjalo, ke molato ge go kwalagetše gore Bauba o se bone gomme a se ke a hlaba mokgoši, a fo homola.

(b) Kgoro ya dikahlolo ya Marota ga e dumelele monna goba mosadi bohlatse bja go phekganela goba phekganelo, le ge moreku a sa ithekolle(ithekole).

(c) Motho mang le mang yo a ka hwetšago (gobeedi) seruiwa se hwile šokeng gomme ge a ba a ka palelwa ke go se rwala, ke tshwanelo gore a se feege(fege) mafaleng a mohlare, goba ge a šitwa ke go se kuka, ga a se tielele ka madigana go šireletša dinong le dibatana; gomme a ye a bege mošate.

(d) Mang le mang, motho wa lekgeswaa(lekgeswa) goba mosa-di wa theto goba mositsana wa lebole, a hwetša diruiwa tšhemong ya motho ofe le ofe, gomme diphoofole tšewo(tšeo) di senya dibjalo, a di feta a se ke a di gapa; a dira ka boomo goba mahufana a ditscbafalo, ke molato o mogolo kudu leagong la Marota; motho yo bjalo o bonwa bonaba.

1356

Gomme ge a sa tsebe mong-dihuswane goba dikgomo le ga e le dipokolo(dipitsi), ke tshwanelo gore a di puputle di fi-hlišwe mošate wa Babinanoko. Se ke molao godimo ga mang le mang, go rialo borrawešu.

(e) Motho mang le mang yo a ka bonago segobatšamothotse-leng, ka mokgwa wa Sepedi gomme a se širogela goba a feta gomme a se ke a se thakgola, le ga e le mootlwa a fo o taboga; o tla gonwonwana(gononelwa, gononwa) botšopša. Le ge e le kotana goba motenyana owe mosepedi a ka phorimelago goba ledigana le le šorwana, e be e le tshwanelo ya setho gore a se fapoše goba a beye molaetša wa kotsisekana ka ledigana la mohlopi goba mohlajana le ga e le mohlakolane goba maabule, le ga e le mohlašana ofe le ofe wo se nago kotsi ya meotlwa.

(f) Mabapi le mereo kamoka kgaufsi le gae goba lešokeng: melaba, difu, dihluudi le dihlofi, kamoka dithifolwa pele ga letšatši le hlaba dintlhohlong tša dithaba gomme dihlofi tšona di agelelwa ka madiga a mešwana le meselelele; go šireletša kgobatša ya diruiwa phulong goba motho a kganyelega seyago, le go hlakodiša dihuswane di tsena ka mašemong go senya dilewa.

Mehleng yeno mekgwa ya leago e ya timelela, kganthe seema se sengwe sa borrawešu se re: "Morakadu laela matsaa, o wele-pele, melete pele e thibile; morago mabowela."

Lehu la mohumagadi Motlakaro Thulare Sekhukhune

Naa Motlakaro e be e le morwedi wa mang? Auwi! E be e le morwedi wa kgoši Phatudi Matsobane Mmutle Mphahlele (mokgomana Morore?). Mothepa woo o be a nyetšwe go tlo ora mahlaku a rakgadiagwe, a mohumagadi Leganabatho, setimamello sa Marota.

Motlakaro o robaditšwe ka ngwaga wa 1951, ra lapeng la mošate Mohlaletse. Eupša lehu la mohumagadi yo le tlabile kamoka Marota. Balaodiši ba lona ba re: gwana gwa theoga batho ba bararo ka ntlhohlo ya ngwako bošego, ba pipelela sepipamoya mohu gomme batho bao ba apere matshelana a mašweu; e le gore mosadi yo o be a robetše legogwa letse le bana ba gagwe. Taba ye e bile mohlolo ga e sale Bapedi ba aga gae Mogokomeng, ga se yake e direga leagong la Marota; seema sa yona e ka fo ba "Sakamotopeng se tseba ke mongmolepe."

Mohumagadi Motlakaro o kgoromeditšwe bodulabahu, o lahlišitšwe bana ba bararo gomme e be e le motho yo a tsenetšwego ke morena Motodi Sekhukhune, e lego molomaseetse sa Thulare II. Bana ba, ba babedi ba tswetšwe ke yena Sepitlamangana ka noši, wa boraro o hloedilwe ke yena Mmašakwane ka noši; khomotšo ya dipelo e fo ba: "Mogošadi a Hlabirwa, Mokgaga wa maakgo(n)the (makgonthe), robala ka khutšo, o re belegetše seratathuto Matsebe a Dohlolo tja Tubatse!"

Mokgomana Matsebe Thulare Sekhukhune lehono 1967 ke yo mongwe wa barutiši ba Leolo Secondary School ka bohlabelatšatši bja thata ya Leolo tikologong ya Sekhukhuneland "area".

Naa go ka laodišwang ka yo mmagwe Matsebe, a tiragalo - Thamaga ya Matjana; e ka reng? Lapa la sa Matuba Sekhukhune sa bobedi le ile la šala le sedutu menyaga(mengwaga) e metele-tšana, go sa kwale mešito ya lethabo la bengmotse wa Marota; e be e le mofepi wa motlošalenyora la bakgomana gomme a sa

tšwafe pitšana ya iho.

E be e le mohumagadi wa go reteletša mang le mang ka sereto sa tlhomphano ya Marota. Ke therešo leeto la bohle la go ya badimongga le hlaologanywe ke motho gomme ga le ke le hubala, ekabe mang le mang a ipeyakanya. Lehu ke sephiri sa mmopi wa bohle le tšohle.

"Robala Mogošadi a Klabirwa!

Mokgaga a maakgonthe;

Goroga difarong tša mmopi;

Modimo ke yena mosenyamatswaa.

Ke mohloogo matolong, le

senya go Marota boteng!"

N.B. Morore ke yo mongwe wa barwa ba kgoši Mmutle Mphahlele, gomme ga e le taodišo ya tswalo ya gagwe, Thamaga ya Mabjana ga e di tsene, ke tša kgoro ya Babinakgaga.

Motlakaro: ka mabapi le tefetšo, Beibele e kgethwa e re ruta gore: Jehofa Modimo Ramatla kamoka molefetši ke yena. Le ge borrawešu ba be ba tseba mekgwa ya go itefeletša ka go senya matswaa ka dingakabakgoni; e be e le ka go se tsebe kgonthišo ya gomangkanna - yena A le O.

Monyaka kala tša mabina o nyaka e le gale

Ke letšatši la 7 April 1967, e be e le kopano ya bannakgore ya kgoši Motodi Sekhukhune fa ofising ye mpsha ya mošate wa Marota a Naboomkoppies No.261, Bogwale. Modula-setulo e le "Bantu Affairs Commissioner" ya Sekhukhuneland.

Kgoro ya bulwa ka thapelo go Jehofa Modimo ka mokgalabje moruti Edward M.E. Motubatsi ka kgopelo ya morena Motodi Sekhukhune gomme morago ga thapelo, modulasetulo a dumediša kgoši le maloko "councillors" a kgoro ya Marota gomme a re: "Ke tšile fa ka kakgofo, ke tšilo beakanya maemo kamoka a kgoro ye, ka mokgwa le ditokelo tšeo di batamelago boipušong (pušo) ya Kakaretšo ya dikgoro goba dilete tša Babaso ba Lebowa mo tikologong ya naga ye ya Sekhukhuneland go lena ba Naboomkoppies.

(a) Mmušo letsogo la wona le a hlalelela mabapi le tirišo ya ditšhalete ngwaga wo, gomme lena emang ka bolena go ithuša go dira sekhwama sa letlotlo ka bosetšhabana, go tšwelopele ya lena gomme go se hutšwe mmušo fela; gore mediro e tšwelepele ka mahlakoring kamoka. Ga e le tša thuto "education", bammušo ba sa tiile matla.

(b) Mongwaledi wa lena o swanetšwe ke go putswa ke lena, ka kgwedi e be lesome la diranta gomme ga e le ka lehlakoring la "chief", o tlo fo swana le magoši kamoka awo(ao) a tsebaga-lago ka tlase ga pušo ya Kakaretšo.

(c) Le tlo fiwa sefatatsela(motor car) gomme le treketere, bjale mootledi o wa putswa goba ga go reng?"

Morena James Mabowe Sekhukhune a šikinya gore mootledi a šume (šome) fela. Mokgalabje Motubatsi a fetola mošikinyi a re:

1360 "Aowa-owaa! Seema sa borrawešu se re: 'Ga go moswarasebose a sa imonego monwana', mootledi o swanetšwe ke mopotšo ka kgwedi go swana le mongwaledi gore le yena a kgone go fepa lapa la gagwe."

Modulasetulo a re: "Ka thokong ya terekere yona e tla ba gona gomme le swanetše go e lefela theko ka tšhalete ya sekhwama sa lena.

Kopano ye, ke potlakile ke re itukišeng go mediro kamoka ya kgoro ye ya lena, le šaleng gabotse."

Kopano ya tswalelwa ka thapelo ka moruti Enose S.J.
Ramaepadi.

Seema se: "Monyakakala tša mabina, o nyaka e le gale",
sona se tia kgomo lenaka. E sere mola o bona bagwera ba gago
ba itlhamile ka dihloro wa tlalelwa, o be o dutše; o sa gora-
gore.

-
- ✘. Kala: ke seala sa botšhepi hloogong go swana le (le)ngina
goba moteeka wa diphofa tša masakabola goba a dimpšhe.
 - + Gale: ke boripana bja lentsu - kgale gomme le dirišwa
polelong ya diema ka mekgwa ya borrawešu bjaloka -
mmowebele le mmeta.
 - + Monyaka: go hlologelela ka mabaka a matelele, bjaloka
Marota a Naboomkoppies ga ba letetše boipušo go tloga
ka 1958 go fihlela 28th July 1967 A.D.

1361

Kgaoganyo 520

Mekgolokwane ya tebogo ya Marota Naboomkoppies No.261

(A)

= Ka mokgalabje moruti Edward M.E. Motubatsi =

A re yeng ba biletšwang khutšong!

E tlhameng ka dihlogo;

Ke bomang ba ba o tshepetseng?

Tlang kapele le tseneng;

(Chorus)- Tsenang khutšong le ba merafo

(Alto)- Tsenang khutšong! Le tseneng! (T - Laboraro)

(B)

= Ka mokgomana Judah S. Sekhukhune =

(1) Dumelang hle Bahlako
 ba ra-Phogole-a-Ngwato,
 a re yeng bana ba Sekhukhune,
 re lebeng Maroteng Tubatse,
 ke mo re tlogo hwetša Kautšo,
 re hwetše le mahlogonolo.

(2) Rena re bowa Mohlake,
 re bowa Mohlaka-Marole,
 Mohlopi wa Mmasebutle,
 sa Dimo seolo mathebo,
 mabje a maramaga,
 e ke mae a tšhilwane.

(3) Ge re gopola Mohlaletse,
 mo go robetšego sa Matuba
 Sekhukhune sa bobedi,
 Hlabirwa-a-Bauba tsoga hle,
 O tle o re bontšhe,
 tšwelopele ya Marota.

1362

(4) Marota a mahubedu,
 Babinanoko ya Mohlake;
 a re yeng bana ba Thulare,
 re lebeng Mohlake le Tubatse,
 ke mo re tlogo hwetša bohlaale
 re be re hwetše le bogale.

1362

- (5) Diboba tšša mohlaka,
 tšše di sa ilego go hwa,
 tšše di ilago go fenywa,
 Marota a Mahubedu,
 Jo nna! Jo nna! Makgowa
 a bušitšše fase labo Thulare.
- (6) A re lebogeng mmušo,
 o thušitšše batho baobaso,
 gar'a ditlala le mathata,
 wa thuša bošego le mosogare,
 re re Modimo thuša
 mmušo wo wa rena.
- (7) Lebogang hle Marota,
 Modimo o le kwele,
 ga le bone šaba la Thulare,
 le boile le ka ditlogolo
 o re le befeletšweng
 le reta Modimo.
- (8) A re reteng Modimo
 o kwele thapelo ya rena
 re re Amen-Aleluya
 Aleluya Amen Amen
 retang Morena Modimo;
 Modimo o sa felego.

1023

K34/120

Book 70/8
Chapter 521. Mopeli Tanyane ke Mahluwana phraguana le Nkwe.
Page 1268

Mopeli Tanyane. Na May 1909.

Mogale Kgwelegwehle Fenyane ke mahlwana phagaana le nkwe

E be e le kgwedi ya Dibokwane 1909, nkwe e tsatsetše mohlatswana wa dipudi tša banna ba ga Mašilo, ya bolaya dipudi;

Fig. 18 Kgwelegwehle Fenyane ka May 1909

bjalo kgoši Michael Kgokong Dinkwanyane le kamoka banna - baagi ba Boomplaats ya ba mphesaka! Mokgoši e le sebatakgomo! Polasa ye ya Boomplaats e sa rekwa go morena J. Disosa, ge lesolo le putula le nokana ye thulamelago bodikelatšatši go lebana le morena Ditseebe, ba e bona gomme mošimane a bokosetše godimo ga lefswaka(lefsika?), e bile nke ke ge a re shibaalee! Ke ge kgoši Michael a e para ka hlaase ya mmousole, ya ba mošimane enke o re: mathata-manyane! Gwa kwala lehowa šewe! Fenyane! Kganthe kolo ya sethunya e teile dimpa e sego tlhabelong; bagale babedi ya ba mošaa - o tlo nkhunela! Nkwe ga se ya kata gomme Fenyane

1023

K34/120

13

ga se a kata nkwe eupša a e bolaya a swaelwa ke monna wa le
Leawaze. Mokone yo Ferryane nmele wa gagwe o be o gobane go
swana le wa yona nkwe.

1364

Kgaoganyo 522

Instructed letter to Headman.

Naboomkoppies No.261,
c/o Marota B.C. School,
P. O. Box 36,
Burgersfort,
via Lydenourg.
13th June, 1967.

Headman Z.M.M. Mokgata,
Bapedi Tribal Farm, Nebo area,
Private Bag 570,
Middelburg. Tvl.

Dear headman,

I am instructed by prince James Mabowe Sekhukhune to
inform you to be present on the 28th July, 1967, at Naboomkop-
pies No.261; while chief Motodi Sekhukhune to placed and honour-
ed as chief of Marota tribe of Tubatse.

The instruction says, you are to be here earlier the
dated mentioned above, and also to come along with morena Ma-
galaweng Mokgabudi; please do'nt fail, as you have suffered since
1958-1964 for Marenjere.

Greetings,

E. Motubatsi

Morakadu laela matšaa(matšaaba)

Se sengwe sa diema tša borrawešu se re: "Morakadu laela matšaa, o wele-pele, melete e thibile morago mabowela."

Borrawešu ba hlatholla ka gore: motho ge a khuduga gomme a kgahlilwe ke go tsoma madulo a mafswa mo a ka ike-tlago, ke tshwanelo gore a laole bagabo ka bothakga. A seke a dira dikuduudu kagore ge a tšo palelwa ke tša kuwa bokhudugelong, o tlo tla a šitwa go dumediša leago gape; legona mekhudugo ke ye mentšhi: (a) go khudušwa ke malwetši; (b) go khudušwa ke pelagano; (c) go khudušwa ke kgonono ya mabolayi; (d) go khudušwa ke mehlape ya dihuswane; (e) go khudušwa ke megabaru goba bojato; (f) khudugo ya dipelaelo tša mahufana a mosadi goba basadi, le ga ele o tee goba motlalo; (g) go khuduga ka marumulane goba mabošuwana; (h) go khuduga ka go rakwa, ka ditiro tša diphošo, motho a ka lebalelwa ka molao wa gonya-o-eme, eupša seloba sa ditšammele se swanetše go bewa mahlong a bohle, go tlišeletša bohlatse selebaneng sa kgoro.

Motho mang le mang yo a šuthago kagare ga magagabo, o swanetše go tomola lefata (trekpas - removal note) le ge borrawešu ba be ba sa tloke dikgapetla bohlatse e be e le pudi goba nku gomme ba ba kotwana ba laela ka kgomo gomme baswana, ke gore bagologolo ba re: Agee! "Phatana ga e kgaole medimo e robale." Ke phelegetšo ka Sepedi. Waisimane ba re: "God be with you - Adieu."

Melete e thibile(e šibile) morago mabowele: bjalege, ge go bapetšwa molaetša wa mangwalo a, re lemoga ka ngwana wa lehlaswa fa go mokgethwa Luke 15:11-13; ngwana yo a go thunthunya mahumo a tatagwe gomme se ke thuto ye kgolo go batswadi le go babuši ba mono lefaseng lekhu.

Go šibana ga melete ke go re: fao o yago motho ga a tsebe tša ntshegomme le batho ba ntshe ga ba tsebe mokgwa le boitshwaro bja gago; ka 'baka leo se senye morago, o laelane

K34/120

le bageno ka bothakga, gomme bona ba tlo go hlologelela mahlogonono go Modimo wa badimo.

Seema se sengwe sa borrawešu se re: "Maruping go a bowelwa, eupša ke teng go sa bowelwego." Bjaloge, seema se, ga se bolele ge motho goba batho ba rakilwe ka theko ya lerumo, aowaa! Se bolela ge motho a laelana le bagabo ka mathakga; mohlomong motho a be a široga iho: ke gore mabothatana a maphelwana a lapa goba malapa; kagobane go na le seema se se rego: "Namola hlolo mollo."

... ..

Kgoši ga e beilwe bogoši e phema kang meleko?

Seema sa borrawešu se itše: "Tlogatloga e tloga gale, modiši wa kgomo o tšwa nayo šakeng." Motho ofe le ofe o na le tsebo gore bolwetši bofe le bofe bo na le sealafa sa bjona, le ga e le ntho efe le efe; e ya alafiwa.

Le wona malwetši akhwe: thosola, mabora, mooko(monyalo) le sekobonyane, kamoka ga wona a na le dipheko tša go alafa le go a thibela bathong, gomme segolothata go wona go botilwe Modimomongwatšohle. Mogologolo o re: "Kgomo ya bo ngaka e hwile e nkgadihlare," goriano ke gore kgoši e nkgadihlare tša batho le tšhegofatšo ya Modimo o mo kgethilego.

Ge ngwako wa bogoši o rata sešana sabo tlatswa le bakgoma le bakgomana le borangwana gammogo le ditwetši tša ntlokgolo ya borena le madi a bogoši; ngwana wa bona e ka se

K34/120

be motšwadiatleng setšhabeng. Mekunyo goba meleko ya maletlana a batho, ke dipapadišane go kgoši ya setšhaba, motho goba mothwana a ka sekeseke a tlabukela kgoši. Motho yo bjalo o tlo kgwatha nosi ya semana goba mobunoto(moobja).

1368 Monna wa bogologolo o boletše a re: "Khudu ga e lahle legapi la yona." Ga e gona kgoši ye ka sepelago e tsentše diatla ka mahwafeng goba e pontše mehleng ya kgale le mehleng yeno. Garetsago kootse magoši a badumedi (christians),ka mokgwa le molao wa segoši(bogoši), kgoši e swanetše go phela ka bothakga bja go iphorola. Naa o iphorola kang? O iphorola ka diphemela tšewo di lego kgahlano go baleki le bahloyi e lego manaba a gagwe le bogaatlogekedule (tsokame).

Ka ngwaga wa 1921 ga kgoši ya kuwa Bošupakaleleme e dula sedulo sa bogoši ka kgopelo ya yona go kgoši Sekhukhune II; kgoši a romela ngakabaloyi mohu Rampekile Malapane, yena e be e le monna wa mphatho wa Madisa a kgošana Mahlagaume Sekwati Thulare. Bjalege, lemoga gore bogoši le bjona bo tsoma diphemela go melamo ya bašemanyana.

Ditlolo tša bogoši di gona gomme ke dilo tše di boifišago, ba rego go tlola ka tšona ba hlape diatla gore ba se kgwathe dijo ba se ba hlapa.

Kgošana Makopole Thulare Morwamotšhe ka 1800, o be a re ga a itheta a re: "Bauba a se ke a befelwa, (y)ela (y)efitsho e hlabile (y)e khulong, yela Baube a bego a e rata gomme Bauba (Thulare I) tša botswala o wa ditseba."

E be e le sebakadišamabjana dibeng bja kwena, a re ke mo kwena e ba tšeye gomme molato o fete le bodiba.

Borrawešu ba be ba na le: (a) ditšhidi tša marumo; (b) ditšhidi tša metse le difata; (c) meupo ya dikomana tša banna le basadi; (d) dipheko tša malapa go rea boloyi; (e)

ditiišeletšo tša sebona; (f) methušo ya maseya; (g) dipholo tša methepa; gomme kamoka tše, e be e le tšona dihlegere le mohola leetong la bona fa dilorong(earthly life).

...

1369

Kgaoganyo 525

Go jela tšielane ga banna goba basadi keng?

(Seripa I)

Lentšu le, tšielane, ke go jela sejo gammogo ka mogopong o tee ga e le banna, gomme ga e le basadi, ka sethebeng se tee goba mothotwaneng le ga e le ka segong se tee; mokgwa woo ke wona phedišano e botse ya batho ba kgoro ba ratana gomme bana le bona ba bone leago le le botse la batswadi goba leloko; bjalo tlhaswano e sebe gona.

Le ge mogologolo yo mongwe a boletše a re: "Matsogo a ratana modirong gomme gojeng a hloyane" ; gomme e fo ba lona la magadimana ntweng, ga ba ija ga ba gadimane.

Tšielane e ratantšha banna le basadi ba leago la moloko, gomme bana le bona ga ba hlamegile e be tlhako ya pele yewo baswana ba rego ya morago le yona e tlo fo gata ntshe.

Mokgekolo Mantlaboro Motubatse Sekwati o be a fele a re: sejo se tsefa ga čiatla dingwatha ka moruswaneng o tee gomme le mpa ga e kgore kapele kabaka la go tsefelwa ke mojelo o tee.

Ge mosadi yo mongwe wa kgoro goba leagelong la kgorwana ya Manalenga, a se na le kopano ya tšielane le mosadi yo mongwe, wa leagelong lewo, o fele a gononwa bojato goba

K34)120

bophele go bagaditšong.

Bana ba leloko le bona mokgwa wa tšielane o be o ba kgahliša(thabiša), ga ba bona e le go hlatlolana ga ka gabo yo mongwe ba se ba sola.

1370

Tšielane ka lehlakoring la banna ba kgoro goba kgorwana e tlo ge e le molao wa kgonthišo gore banna ba jele dijo tša bona sebešong sa senna, se ke molao le mokgwa wa borrawešu gomme le bagologolo kuwa gae Mogokgomeng Tubatse go be go le bjalo, le mehleng yeno go sa fele go le bjalo.

Lebaka goba mabaka (reasons) a go jela kgorong šia:

(a) mosepedi wa difata o wa lapološwa kagore le yena e tlo fo ba mahlo solong! (b) Ba mabošwana ka go hloka lapa goba dikgope, le bona ba šireletšwa bošwanyana ke tšielane ya banna ba leago. (c) Ditlaleng (famine) tše kgolo tša mehleng ya kgale le go swana le tlala ya mohlopi 1895, ge makgowa le wona mmušo wa bona o sa robetše boroko bja matlogadibešong.

Dikgoro tša borrawešu e be e le mophumola dišwana, kgoro ya mošate yona ga go laodišwe selo ka yona kagore yona ke tatago setšhaba le balahlegi; yona e be e belege bohle ka thari ya kgokong. Mekgwa ye mebotse ya Bapedi ya dikgoro tša mešate, e ripegile ka pušo ya mohumagadi Thorometšane wa bobedi. O be a hlabela malapa a mogatšagwe kgomo tše tharo goba nne ka lesome le matšatši a mane gomme pitša e sa tloge iho mosegare le bošego.

Pušo le mekgwa ya Marota ga go tsebjwe go re naa ke mang yo a ka kgonago go e hlosa gape - (None)!

Go hlallela sejo keng? (Seripa II)

Borraewešu ba re motho ke phoofole ya molomo wa go bolabola le tsebe ya go kwa; o se ke wa ja sa go ja o lebane le ngwaneno gomme a go lebeletše ka mahlo, wa (hloka) le lentšu la tlaa re ngwathe! Ngwana 'a Bauba, o reng wa hloka mogopolo gore ga go seatla se sa kego se swara masepa; wa re ngwaneno a go lebeletše wa fo thokgela boušwa.

Gomme ka moswane ge a itefeletša a šeba ka nama goba mafsi a dithatha, o tlo kgwitsinya mare wa duma gomme a fo re foro; a etša maabane mola le yena a be a kgwitsinya mare.

Bommawešu ge ngwana a thomile go tseba gore mmame boušwa bokae, gomme ge ba mo neela a na le yo mongwe (wa) lapa le šele, ba lemoša ngwana wa bona go hlallela ba bangwe gore e be setlwaedi le letšatši le lengwe ge a na le mogwera goba bagwera ba gagwe. Gomme se e be e le mokgwa le thutišo ya borraewešu le bommawešu.

Gomme le matšatšing ano o sa holofetša, nke e ka se timelele ka gore beibele le yona e re rata wa geno bjale ka ge o ithata. Hlallela gomme le wene o tlo hlallelwa; konana gomme le wene o tlo koniwa. Borraewešu seema sa bona go ngwana ga a konana ba re o tlo tšwa sephaphamonwana - lenga le palega-go monwaneng ofe le ofe seatleng.

1372

Kgaoganyo 527

Dipotšišo le diphetolelo tša tšona

(a) Naa kgoro ya Marota ntwā ya marumo, e rephiwa bjang ke bomang? Marota ga ba rumutšwe ke lešaapa goba kgobošo, ka selete goba seletjana gomme go lemogilwe gore setšhabana sela se na le boikgonono gomme mekgwana ya sona e betološa megopolo ya kgoši le tonakgolo. Kgoši le bakgoma ba magoro a magolo a mošate ba tla dula sekhung go repha tllhaselo ya selete sewo (seo), gomme ga(ge) thepo e kgolomothilwe, mosong phalafala e tlo gadimologa ya ba mphesaka gomme mang le mang o tla a feleletše ka tša tllhabano, gomme madira a kgobokana patlelong ya mošate. Ge madira a feleletše, bjalo marumo a fukiwa(fukiwa) ka mphoko wa tshidi ya marumo le kamoka tša megato ya marumo le ga e le tllhaselo ya tsatselo. Bjalo molaodi wa dira le balatedi ba gagwe le maaparankwe ba ba ponagalong selebaneng sa dira tše.

(b) A kgoši ya Marota e tšwa le dira go ya tllhabanong? Eee! Ge mphatho wa gagwe e sale masoganathabeng! Kgoši Sekhukhune I o tllhabane dintwa tše ntšhi: kwaa maina a gagwe ga (ge) a itheta (1) a re: "Mapogo - Letebele o kwele mang go thiba tsela-leeto? (2) Ke tshitšila-manyama, ke mapshikološe ka mobu wa sehlabā. (3) Mohlang wola Mashabane a Maredi a rego 'ina la gago la bogolo o mang, ka re ke nna Selaiwa."

1373

(c) Kgoši Sekhukhune II o tšwele marumo go amoga kgošana Morwamakoti; kgoši Ntwampe Legadimane Mampuru ka mošola wa noka - Lepelle(Lepelele). Gape a tšwa ntwā go rumula kgoši Malekutu Mampuru Sekwati ka Mamone. Thumulano e be e le ya pefelo e kgolo, le ge Marota a Mohlaletse ba be ba ike-mešeditše mmoweलेले, General Buller a ganetša kgoši Sekhukhune II a re ntwā e fedile, mmušo o moswa o tla beakanya kamoka dilo gabotse; ke ge pefelo ya Marota e phohlela (1900-1901).

(d) Ke 'ng poopedi, a di a ratega? Lentšū le poopedi, ke gore poo tše pedi motseng goba kgoši tše pedi metseng o tee, gomme Marota ba hloile tabana yewo(yeo) kudu.

(e) Ke dife dilo tše di fiwago fela, bothakga bja tšona e fo go ba(e fo ba) tebogo leagong la Marota? Dinošana meetse tša leago la Babinanoko šidi:-

- (1) Mafodi
- (2) Marotse
- (3) Maraka
- (4) Magapu
- (5) Magapa
- (6) Mekgopu
- (7) Mafsi
- (8) Meetse
- (9) Bogobe (bušwa/boušwa)
- (10) Dintshwe
- (11) Bjalwa(motogo)
- (12) Nama

Ka mekgwa ya mehleno, re bona e le dilo tša thekiša-
no gomme ke sona sebjalobjalo; mahlo kamoka a tswetše lehumo.
Ge motho a e fa fela ba re ke setlaela, o fo lahla dilo a fo
fa batho, ba tlo mo thuša ka 'ng!

1374 (f) Ke afe maina awo(ao) basadi ba kgoši ba bitšanago ka wona (ona) le hlomphano e gona? Dimelo tša batho ga di fetšwe, eupša ga go bapetšwa mokgwa wa Bapedi Marota a teng ya Lellela-teng, hlomphano ya leagong ya basadi e fetiša ya banna. Basadi ba kgoši ga se methepa ya motse goba kgoro e tee, aowa! Ka 'baka leo mothepa ofe le ofe o tsenego ka kgoro ya mošate, ke phukubje ya tshela moedi e duta mosela. Mothepa ofe le ofe o boifa kgobogo gomme ya ba ngwetši ya letsopja a tshwiwa mare ke ba leago la Babinanoko.

Batho ba dilete ba sego ba hlathologanya Sepedi, ge ba e kwa banna le basadi ba bitšana ka direto, ba hlome nke ke maina, senthe ga go bjalo; go bitša motho ka mokgwa (wa) Marota ga go bose; go ratega Bauba goba Kubjadi!

Bapedi go ra motho ka hlomphe ya go re morena, e be e sa tlwaelwa kudu go mang le mang, setlwaelo sa bona e fo ba Hlabirwa goba Mošopjadi; sekgowa le mangwalo a ba tlwaeditše go re morena. Rena re be re tseba ga(ge) morena e le kgoši goba magoši. Mohlomong morena go hlomphiwe motho wa mahumo, yo a nalego(nago le) diphediša; go swana le maruo a dihuswane.

(g) Naa mokgwa wa Sepedi o wa dumelela gore sejo mogopong wa kgoši, e be mahlo solong naye? Aowaa-owaa! Le ge kgoši e le motho yo botho go swana le kgoši Thulare Sekhukhune sa Morwa-
1375 moche II, mokgwa wa Sepedi kgoši e ngwathangwatha pele gomme ga (ge) e lomogile e be gona modišimmele (body guard) a retollago sejelo go bakgoma; ga(ge) kgoši e phumutše diatla.

Mohlomongwe kgoši e ka iša seatla solong ya banna sejong sa kgorong se swanago le nama ye lewago sebešong selebaneng sa banna kamoka; gomme kakudu e fo ba go kgahliša goba go thabiša bakgomana le go laetša gore ga a hlaswe sejo kgorong.

Kgoši o na le legopo la go jela nama ya kgoro, gomme mohlanka le ge ele mokgomana wa kgoro ya mošate, a e beago pele ga kgoši le go ba mosegeledi wa yona, ga e le nama ya lešimelo.

Ka mabaka a itšego, ka lapeng goba ka thopeng, kgoši e ka fo nwela senwelong se tee le bakgomana, gomme le gona e fo ba molaetša gore le yena ke motho bjalo bona. Kgoši Sekhukhune II o be a sena lehlaaso(lehlaso) gomme barwaye ba sa nyenye magagabobona dijong. Gaele sejo sa bogobe sona batho ba bantšhi ba be ba sa tsebe gore a ga ake a bo ngwathe; e be e le motho wa go jela bogobe ka lapaneng la phapuša - dijo tša gagwe di be di apewa sekgowa.

(h) Naa lentšú le mohumagadi la kwišišwa neng go ba la basadi kamoka? Nyatšano e kile ya ba gona mehleng ya kgale. Leina le mohumagadi le gopolwa go ba la setimamello le basadi ba dikonokono fela; bjalo tlihabollo ya thuto e lemošitše Marota gore mohumagadi ke mosadi yo mong le yo mong ya nyetšwego ka monna. Kgale re be re tseba ga(ge) mohumagadi e le Mosadi-waditsebe wa Maisimane ba bego ba re Queen Victoria, mmago Edward VII; kgošikgale ya Maisimane kuwa mošola wa mawatle. Mehleng yeno e-e! Re nyakile lahla bohlae ra kgomarela nya-tšano, kganthe le ba rena ke bahumagadi (Mistress - mrs.).

1376

(i) Beibele (Mangwalo a Makgethwa) a(e) re botša gore mehleng ya bogologolo kuwa Bajodeng ba be ba kile ba dula ka tetelo gore mmušo wa bona wa kgale e tlo re ge Mesia a tlike, o tlo tla go tsoša gape pušo le mekgwa ya Sejoda, aowaa! Ga se gwa rotoga ka tsela yeo ba dutšego ba e lebeletše, gomme diphalafala le meropa ya tlabadiopediši, bahlalefi ba gakantšhwa mabaka a ngwaga le dikgwedi le matsatši a tšona.

Dipheele tša motse wa Maroteng - Mohlaletse ba lebetše mantšú a taelo ya kgoši Thulare I 1824 A.D., ba sa fele ba re pušo ya ka Tšate e tlo tsoga nnako!

(j) Bootšwa (bootswa) e be e le 'ng makgatheng a lešoboro le mothepa wo (yo a/e o a) bolotšego, goba lesogana le bolotšego go lethumaša? Bagologolo goba borrawešu, e mengwe nyaako (mengwako) ba be ba balela dipalelo ka manti a megaba (dikgabane), ba bile ba phala (phalwa) ke basadi ba balelago mafao a malapa a bona ka thutse, monna ga a imišitše lethumaša, batswadi babo lethumaša ba lobile (senyegetšwe); a ka mo nyala ga(ge a) rata ge a bolotše gomme se ga se direge kamehla, ga efo ba mahlatse goba dilebanya ke Modimo.

1377

Lešoboro ga le thitšhitše (thetšitše) mothepa yo a bolotšego, aowa, mošemane yewo o bonetše pitsi; e fo ba mošaa! O tlo bolla kae? O bolla ka nosi! O aloge ka semana. Bjaloge

batswadi ba ka fo ba nyamong le kgobogo ya mothepa, eupša nyalano e ka ba bohloa ka mekgwa ya Marota. Gomme tše kamoka e be e fo ba go gapa lesufi(lefsifsi). Ke ka 'baka lewo(leo) go ntšha dimpa go be go atile bathong ba mabollo (koma) gomme mohlaang babolodi ba mathumaša a(ba) hlapišwa bothumaša, yo a kilego a tshela molao ke tshwanelo gore e be kolobe tlase, a se ke a tsena meetseng a ba hlwekilego kagobane o kile a goboša sethumaša. Mokgwa wo e be e le go kgalemela go ruta butshi - ke go re ba bangwe ba latelago ba se ke ba aroga tsela.

(k) Ke dife ditokelo tša basadi ba kgorokgolo leagong la Marota? Ka lehlakoring la pušo le bolaodi bja mohumagadi yo e lego mellotima, ditshwanelo tša gagwe di filo bapela le tša mekgwa ya ditokelo tša kgošikgolo ya leago la Marota; ka bolaodi ka matonagadi a gagwe.

Mohumagadi wa kgomo tša mokgobo(setšhaba), ke yena gomang ka nna(gomangkanna) go dilo kamoka tša lapa le tša bohmagadi goba matete kamoka a bogoši bja Serota; kamoka diphekgolanyo go maemo le dipeakanyo tša mekgwa ya taolo ya kamoka basadi ba leagong la Marota.

1378 Mohumagadi o na le tonagadi e lego molomogadi wa gagwe, yewo ditaolo kamoka di tšwago ka yena go ahlamela basadigadi ba kgoro ya mošate pele, gomme ge taba e le ye e swanetšego go tsebišwa dikgoro kamoka, kgoro e ngwe le e ngwe e na le motsetagadi wa yona wa bagatša ba kgoši. Ka mo kgorong ya Sekhukhune sa bobedi molomogadi wa mohumagadi Leganabatho, mmago Thulare le Morwamotšhe, e le mohumagadi Maremele, mmago mohumagatšana Baakedi le Semogwane Sekhukhune Morwamotšhe, e le gore motsetagadi yo mogolo wa kgoro ya Matubeng a boraro e be e le mohumagadi 'Leshidi' Moruthane wa Sekhukhune sa pele, ka tebanyo ya Thorometša wa bobedi elego mmago Sekhukhune le Phatudi le Kgagudi Morwamotšhe morwa wa Sekhukhune sa pele.

Merero ya basadi ga(ge) e tšwa ka lapakgolo la Marota, motsetagadi wa dikgoro e be e le mohumagadi [†]Ngwanathaba Lehloke Thobejane gomme e le yena molaletši wa ditaelo go basadi kamoka leagong la Marota Mohlaletse (1904 - 1943); ge go rarolwa ditherešo kamoka, ga e le tša pušo ya Morwamotšhe le Mankopodi (Seantlo), ditaba di thomile go pherekana go fihlela lehono (1958-1965); eupša kgonagalo ga e holofetše motsekgolo wa Marota, sešo sa kotsi e bile go raka bakgoma ba:- Mōrena James Mabowe Sekhukhune, Morena Mabatane Moruthane Sekhukhune, Moruti Edward M.E. Motubatsi(Senior Secretary). Banna ba e be e le bona ba thekgilego borena le pušo ya kgošithwaredi. Mokgomanana Kgobalale Sekhukhune Sekwati o be a gana a re kgoši Morwamotšhe ga a swarele motho bogošī ke bja gagwe. Gomme mmolele woo a sa ithomele, e le polelo ya kgoši Sekhukhune II ge a begela Additional Native Commissioner Morena Joubert (1942), a re Morwamotšhe ke yena a tlo go dula sedulo saka ga(ge) ke ile badimong.

Mekgwa le 'taolo tša basadi ga e sale di thomega ka moraga ga(morago ga) lehu la Leganabatho , ga Lekgolane mmago Motodi Sekhukhune, a tšeya madulo a mogolwane, mokgekolo yo a hwetša e le monodi; kganthe ke tshuletšo go Babinanoko ya Mahlaka-Marole gomme kgošithwaredi e le Phathudi wa Morwamotšhe wa bobedi a seke a lemoga ditaba tša tshuhlo ya motse wa Marota.

Ga wa phumphana go hloka pheko, o phumphane pheko e le gona, yena Maphutha a ditšhaba lehutšo legolo le kaka legonono; re fele re re: afae!

(1) Mekgwa le ditaelo tše tšwago go setimamello ka phatlalatšo go basadi ka mephatho ya bona, ka bolatelano bja yona; ke molao wa Sepedi gore kamoka basadi ba e šikare goba go e rwala hlogong.

(m) Mathumaša le wona a na le kgošigatšana ya wona yewo(yeo) a amogelago ditaelo kamoka tše di tšwago go mmagokgoši gomme o

K34/120

dira tšohle ka go lebanya ditaelo; ka 'baka lewo(leo) o na le matlana a go šulafatša motabogi wa ditaelo tša gagwe gomme ge lethumaša le ka ba le boikgudi; ngwana yewo(yeo) o tlo tšwela ntlwana a be a šala a ponapona.

Molao o mogolo wa kahlolo le lefišo ya basadi ke go ⁺hulwa le go senyetšwa lapa ka go rutlolla mafao le go phušula medutudu le go epolla malwala a go šila.

1380

Mosadi yo mongwe le yo mongwe o laya morodie gore a thaetše le go phethagatša ditaelo tša mošate gore botšopja bo seke bja tsena ka lapeng la gagwe ya ba kgobogo leagong la Babinanoko.

(n) Naa basadi ba kgoši kamoka ba thubela ke setšhaba? Ge kgoši ya motse e rata go ferehla leago la gagwe, ga a be le mahlale goba mahlajana ka go phekgola molao a o iša šopoding; kamoka ditirelo ke tša timamello.

(o) Kgošikgolo mongsetšhaba ge a gopotše gomme a hwetša e le mohola, o kgopela mohumagadi setimamello gore falaa le selaa! Ga go thuše mathumaša gomme e be tewerere Hlabirwa! Kgoši ya monna ga a na tokelo ya go huduanya medirong ya timamello, bjaloka ge timamello a sa ferehle medirong ya senna.

Ge mosadi yo mongwe goba basadi ba ka thušwa ka mothubo, tšewo di ka matleng a leganabatho le mogatšagwe Sekhukhune.

(p) Lešoboro goba lethumaša ka mokgwa wa Sepedi ge le dirile molato le sekišwa kae? Karabo e re: molato wa lešoboro goba lethumaša mehleng ya kgapolesufi e be e gopolelwa lefela, e sa sekišwe kgorong ya batho ba bolotšego gomme gantšhi-ntšhi e tšeišwa noka(meetse), ba re gaele lešoboro ke selomang!

(q) Naa kagore kgoši ga e dupe ka nko, ga e nyetše mothepa wa lapaboloyi ga a reng? Ngwana wa monna o gata noga a e bona; ke ge 'naka di šitile moletši. Eupša ga go bona-

1381 gatšwe tsebagalo gomme se ke mokgwa wa banna kamoka ga(ge) ba ile ba bona thola boreledi, lona lehu lela la go bolaya dikgogotswadi kuwa serapeng sa Edene A.M. Gomme borrawešu ba be ba re ke tšona diagametse.

(r) A borrawešu ga(ge) ba re diagametse ba be ba ra dilotsoko dife kudu? Ba be ba ra ga(ge) mekgwa ya dimelo le boitshwaro bja banna le basadi ba senago bja setho sa tlhompha, batho ba dirago dilo ka boomo bja boota; batho ba tsogago mosong ka maši le dithoko go fihlela letšatšimadikelo.

Kgoši Sekhukhune wa pela o be a bolaya moloi ga a tantšwe ka dipheko tša dingakabaloi gomme le ka mo kgorong ya gagwe ba le gona, e fo re ka gore ga ba tanywa a šitwe go ba bolaya.

(s) Naa mokgomana Moruthane Sekhukhune o ile a kgethwa ke mang gore e be modiši wa kgoro ya Sekhukhune sa bobedi? Thama-ga ya Mabjana ga e kwelekgwehle go potšišo ye. Mmago-Bapedi Thorometšane II, e itše ga(ge) mphatho wa Mankwe a kgošana Seraki o hlagišwa bodikana kuwa masehleng ka pušo ya Chieftain Kgoloko Sekwati Thulare, a re yo Moruthane a sale go tlo bolla le Sekhukhune gomme lebaka (reason) e le ga "Madoda" e sale mafaana phatleng gore Moruthane a tle a mo robele legong.

Gomme go tllile go bile bjalo, ka 'baka leo bana ba mokgomana Moruthane ba sa fele ba na le serithi sa tlhomphego ka gare ga bana ba Sekhukhune II. Ebile tsebo e re tsela ya badimo e seke ya arogiwa ka mahufa, eupša go latelwe therešo le mohola wa yona. Mantšu a a be a laodišwa ke mohu Kgobalale Sekhukhune ge mokgomana Jack Mabatane Moruthane a bewa botona go kgoši. Morwamotšhe Sekhukhune ka ngwaga wa 1946.

(t) Naa e bile mang tona ya Marota a Naboomkoppies No.261? Eitše gore bammušo wa Republic II of South Africa o neetše

Marota a go rakwa Mohlaletse ka 1958; ga go thomiwa go aga meššana Marota a bowela a lata lebila, go kgethiwa gape mokgomana Mabatane Moruthane ka 'baka la potego le tlhokomelo - 1964.

(u) Ka mokgwa le molao wa Marota, naa moapeedi wa kgoro ya mošate ke mang goba ga e be mang? Go araba potšišo ye, ke tshwanelo go fatolla tiragalo ka botlalo, thelego ya go late-lana ga nywalo(nyalo) ya motlalo ke yona e nyapolotšego mokgwa wa tlhomphano ya bana ba lekgeswa; ka mokgwa wa kgati ya koma: ngwana wa go tiwa mafelelo goba wa lapa la mafelelo wa kgoro efe le efe, ke monyanana wabo morwarragwe gomme ke yena moapeedi wa bagolwane. Se ke mokgwa le molao wa Babinanoko.

1383

Mokgwa woo ke wa bogologolo wa Bapedi ba sa agile gaye(gae) Tubatse, pelega 1600 A.D. Bapedi ba tsebagetše matla le bogale bja pušo ya bona go ditšhaba tša tikologo ya bophara bja Transvaal province. Mokgwa woo ke wona o rutago bana ba lekgeswa tlhomphano le go boifana leagong le dikgorong tša Marota. Le mehleng yeno, thutišo ya kgati e sale bolokwane kagobane ke yona tsela le molao wa go tseba mogolwago goba bagolwago. Dikgoro le malapa kamoka mokgwa le molao wo o hloko-metšwe kakudukudu, gomme ke ka 'baka lewo(leo) seema se rego: "Mogolo moroga monyane o re monyane a ithogele"; goriano ke gore mogolo tlhompha monyanana wa gago gomme o seke wa mošuletša gomme wa kgacla tshwanelo ya gagwe magareng a lena.

(v) Naa e lego mathupja(mathupjwa) wona modiro wa bona ke 'ng ka mo kgorong ya mošate wa Babinathomo? Mathupja goba lethupja ke batho ba ratwang pabalelong ke pušo ya Marota. Ga e le modiro wa bona ke go apeya dipitša tša dinama le go hlaba mekgoši ya ditsebišo tša mediro ya kgoro goba lapatimanello, le ge mediro e mengwe e dirwa ke wona.

(w) Naa bana ba bona ba tle ba latele boemo bjo borrago bona ba bego ba bo dira; ka 'baka la 'ng? Le ge mathupja a hlompfiwa cupše motho yo a thopilwego ke mohlankedi go dilo kamoka Maroteng, gomme le bana bona ba tsebagala ka wona mokgwa le tsela yekhu(yekhwi) - goriano mogologolo wa Tšate, Ntshwaneng. Mantsupi Maushe le morwaye Mantlhanyane ba hwile e le baphethi ba ditshwanelo tša bona (1856-1959).

1384 Motlogolo wa mohu Maushe, leina la gagwe ke Mampšwe Mantlhanyane Mantsupi gomme o sa latetše mohlala wa makgolo wa gagwe 1958; o sa rongwa le go boloka ditaelo tša kgoro ya Makweng a Morwamotšhe wa bobedi.

(x) Naa le be le agilwe bjang ka ditlhanoka lapa la mohunagadi Thoronetšane II, ka ngwaga wa 1895-1921? Molaetša šowe mo letlakaleng la 1385, lapamošate wa mmago Bapedi ka ngwaga wa 1895 go fihlela ngwageng wa 1921. Hlokomela dikana tša nyakwana:-

(1) Ke wona ntlokgolo ya mosadi wa Masoka, Thorometšane Morwanotšhe II.

(2) Lapa la mmago Phethedi le Sekwati, leina la gagwe ke Letswalela S sa Morwamotšhe wa bobedi.

(3) Lapa la Mputle, mmago Sepobe Morwamotšhe wa Sekhukhune wa pele.

(4) Lapa la Mankopjane mmago Mokgoneng Morwamotšhe wa Sekhukhune sa pele.

(5) Thopaneng ya Sekhukhune II.

(6) Thopana ya Kgagudi Morwamotšhe wa Sekhukhune sa pele.

(7) Lapeng la dinalana tša go šilela koma goba babolodi.

(8) †Dikeeke tša mphooko goba mohlapo wa pula le mekgwana ya digobatša go mehlare, nyaako ka magadima goba

1384 diseseedi le mello ya go swelwa ka go se tsebalege.

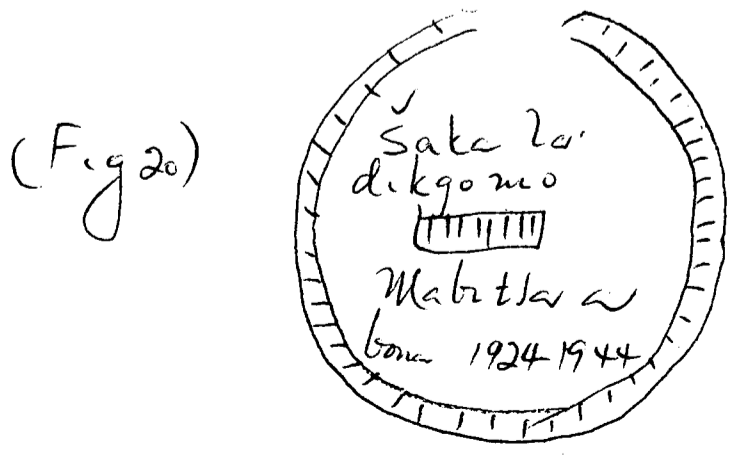
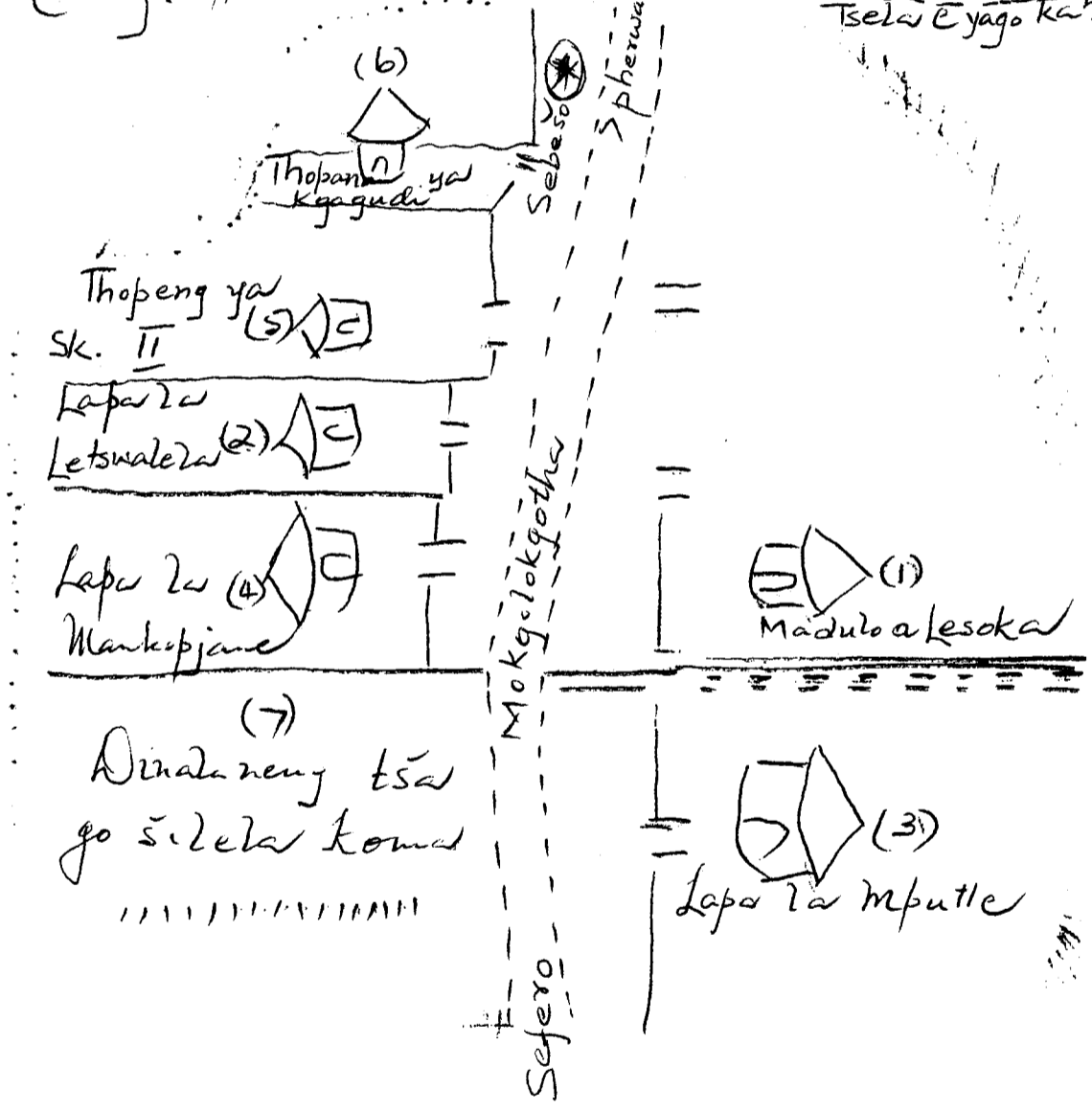
(9) Morula - gomme wona o hweditšwe o eme ka 1894; ke morithi gomme felofale go be go sa tlabukelwe ka(ke) batho.

(10) Fort - ke sekutlwana sa go phema dikamphutu ga go hlafile, le sa

(11).

Bjale tsela ----- e rarela e rotogela ka Djate (Tšate) motseng o moswa wa kgoši Sekhukhune II; wona o theilwe ka 1909 ka mphatho wa Makgola

1385

1386 bagwera ba mokgomana Kgagudi Morwamotšhe Sekhukhune; ke ka 'baka lewo(leo) wa go relwa 'ina la Djate(Tšate).

(20) Sedikodiko se ke molaetšo wa šaka la dikgomo gomme ke gona badimong fawo(fao) go robetšego yena mmago 'tšhaba sa Thulare; o robetše fa morwedi wa Bakgaga - ngwana a Hlabirwa a tlogelela Marota lebone la mosegare le bošego e lego Thorometšane A.M.E. Church, yona e lego ponagatšo ya bodumedi bja gago go Jehofa Modimo Ramatlachle.

-
- +(1) Lešidi: mogatša mokgomana Moruthane yo mongwe wa barwa ba kgoši Sekhukhune sa pela(pele), mosadi yo o belegwe ka ngwaga wa 1864; o robetše badimong fa Bogwaša Naboomkoppies No.261 ka 1964 aa amogelwa kolobetšong e kgethwa ka moruti Edward M.E. Motubatsi lehung la gagwe.
- +(2) Ngwanathaba Mashabela: mosadi yo ke wa monnago mokgomana Lethoke Mashabela gomme ke phošo go gopolelwa go ba mosadi wa Lethoke.
- +(3) Mokgomana Lethoke Mashabela e be e le mofalaledi ka batswadi gomme e le batho ba kwanago le pušo ya mohumagadi gomme a mo kgetha go goletša morwaye mollo motseng o moswa, Djate(Tšate) 1909.
- +(4) Maremele e be e le mosadi yo a lomago(felwego) mmago Morwamotšhe, gomme barodie ke ba ilego le mabone; la Magakala le la Dinkwanyane.
- +(5) Dikeeke tše tša mphooko, di geletšwe meetse a gobantšwe(go) le methusanaga ka mokgwa (wa) Sepedi.

K34/120

1387

Kgaoganyo 529

Borrawešu ba hlatholla bjang 'ina (la) Thulare?

Banna ba mphatho wa Manala a kgoši Mampuru Sekwati Thulare, le kamoka mephatho ya go bolotšwa Phiring ga Mase-mola le ka kuwa gae Mosego - Tšate; kamoka ba 'ntšu le tee ba re: Thulare e bile leina gomme le tšwile go modumo wa sethunya sa Maporošiši goba Mapalakata (Arabians). Lemoga gore leina (le) Thulare, le mantšu a mabedi: (a) Thu! Modumo wa sethunya, o kwalagala nke ke sepalega goba go swana le sekgamphuthu. (b) Lare: ke gore go sekama ga sethunywa(sethunyiwa) se pirigana fase se hlabilwe ka sephutlogamolomong wa sethunya(kolo); leina le e lego la kgoši Thulare I a go relwa ka bengmotse wa Marota fa Mogokgomeng, ke Sepitle gomme le lona tlhathollo ya lona ke gore o be a feta mphatho wa gagwe ka leemo. Gomme ba re ke Sepitlamangana. 'Ina le la Thulare e be e le yena ga(ge) a itheta a re: "Lare thu! Lare phakgatha la Mangana." Ga se leina la go relwa ka(ke) batswadi, aowa; ke 'ina la boitheto bja gagwe yena ka nnoši, go riano bora-kgolo. Maina (a) mantši a Marota go utile a boikgantšho le a bogale tlhabanong ya 'ntwa tša marumo goba mabohlale a go repha tlhabano bjaloka Sekhukhune goba Sekukuni - Sekhukhuna leopeng thota ntle e kgakala, sebataladi o wa e bona!

1388

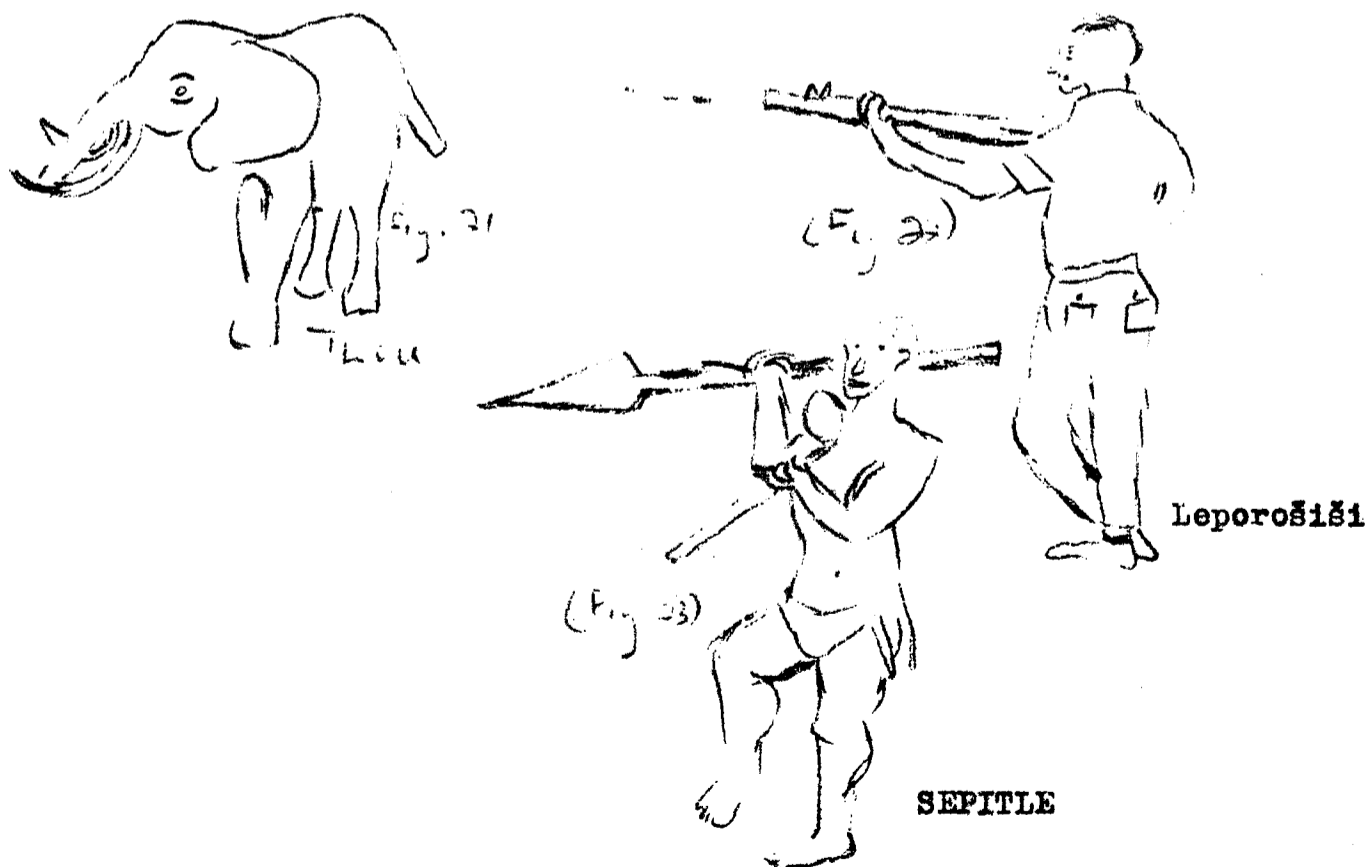
Melaetša e mengwe ka mabapi le maina, lemoga gore thu ke modumo, thula nthoba goba go rulana goba go kgorometšana ka diphoogo goba go šušulana ka dihloogo; thula e ekeditšwe ka ne ya ba Thulane leina la monna wa Babinakwena wa kgoro ya ga Mabo-gwana. Monna yo e be e le tatago Ngwanathari a nyetšwe ke moru-ti Nathaniel Kgotwane Magohlo Phala; leina la sejakane mothepa wo e be e le Deborah. Mokgalabje Thulane o thegetše badimong ka ngwaga wa 1898 fa Mohlaletse.

Leina le Ngwanathari, o be a belegwe mohlang mokgomana Dinkwanyane Sekwati Thulare, a phatloga le balatedi ba moruti Alex Merenskey go tšhabelwa kuwa Mohlosi - Botšhabelo, gomme ditaodišo tšona di ngwadilwe 1865.

Molaetšo o mongwe, mmago mokgomana Morewane Sekwati Thulare, ke Ngwanakgau gomme Kgau yo le 'ina la tatago mothepe woo, ga ele leina la mothepe woo ke Mamphedi morwedi wa Kgau Malapane; mothepe wo ke wona ba ga Malapane ba go loba ka yena mababedi a Marota ga go sa agilwe Tubatse gae ga Baube Mogo-kgomeng. Kgoši Moukangwe, morwa wa Thobejane, leina la gagwe ke Diale gomme 'ina le e be e le ga e le motho yo a ratago kudu go rwala diala hloogong, tša dihloro le tša dinonyana, gomme yena e be e le motho wa go belegwa e le sefofu.

1389

Dika tše tharo tše, ke molaetša (symbolic) wa setlogo sa leina (la) Thulare wa mathomo. Ke gona fao Thu! La re phalagatha la Mangana, a thomilego go itheta ka modumo wa sethunya sa monna wa Leporošiši, go riatšo borrawešu.

(The origin of the name Thulare I)

N.B. Mang le mang a ka fo bolela therešo gore ge Bapedi ba phatloga kuwa ga Motšha (Morwanotšha), go be go se mothomoso yo a tsebago sethunya goba go kwa modumo wa sona; e bile la nathomo ga Bapedi ba agile fa Mogokgomeng - Tubatse, magareng a 'ngwaga ye 1611 - 1700; ga e le therešo bontšhi bja setšhaba sa mo Bopedi sethunya se tsebagetše ge Magolopo le Manala le Madikwa a bowa pereko kuwa Kirimišitwane (Senku) - Grahamstown, ka tsebedi e lego kgoši Moshweshwe wa pele, ga kgoši Sekwati wa pele a sa agile ga Masemola - 1838-1840.

1390

Kgaoganyo 530

Mmušo wa setšhaba sa Bapedi

(1) A kgoši e ka laela tše e sego mekgwa ya setšhaba?
Go fetola potšišo ye ka kakaretšo ya mekgwa le melao ya borrawešu, pušo ya Marota e lego Bapedi ba setšhaba sa Thulare, kgoši ga e na tokelo ya go laela selo sefe le sefe, le ge e le go ilolla mekgwa ofe le ofe wa setšhaba.

Ge kgoši e gopotše goba goba go bona mohola, ke tshwanelo ya yona go boledišana pele le bakgoma le bakgomana le bagolodikgoro kamoka tša Marota, bao e lego makgotlana a gagwe a botsetedi bja metsemegolo le metsemenyane ya kantle e lego katlase ga batseta ba leago la Babinanoko.

(11) Naa a kgoši e na le lekgotla la baeletši ba merero e mabapi le leago goba setšhaba?
Bomakgolokhukhu ba re tau tša hloka seboka di šiya ke

none e hlotša. Bo morwarrago kgoši le bo rangwane go swana le bo mokgoma Phaswane Morwamotšhe Sekhukhune le barwarragwe le bo rangwane bo Makwatanyane Sekhukhune Sekwati le Bokgobelo Sekhukhune le Phethedi Mojaludi Thulare le Sepadi Sekhukhune Sekwati le Mokgoma Sekhukhune Sekwati le Mogase Motubatse Sekwati le Tseke Morewane Sekwati Thulare le Moruthane Sekhukhune Sekwati le ba bang ba be gona ga kgonagalo e le gona.

1391 Motho ga a lebelelwa bogolo goba lehumo, se (se) hlokometšwego ke lerato la pušo ya Marota, ge ngwana wa kgoši e le motho wa sephele ganong, lekgotla la baeletši ga la hlokomela go sebe gona ga gagwe, go fo swana le ge a le gona.

(III) Kamoka dithepo le dikeletšo le ditsholo go bohle maparankwe di setlwa ka thopeng ka lapeng la ntlokgolo, ge molato goba taba e fe le e fe e phethegile goba e sa phethagala gomme e na le bogogo bjo bo ka lebanago melomo ya banna; ga e be tshwanelo go fihlišwa letlatsweng la "madoda" banna, gomme seema sa borrawešu se re lešapo dimpjeng. Leloko le la Babina-noko e be e le mohuta wa dihlong le go boifa kgobogo, gomme tsholo e fe le e fe yeo e ka kgwathago semelo sa mokgoma goba mokgomana, e be e fela ka lapeng gomme e seke e ba le lešokotšo.

(IV) Naa ga kgoši e se gona, merero goba melato e ka phethagala kgorong? Ee! Merero ya ditsebišo, ditsholo goba dikgalemelo le ditaelo gomme ga e le melato ya ditshekišano, e mesesanyana, tonakgolo ya Marota go monyanana wa kgoši a ka e kgalemela gomme a se ke a nangasetša selepe goba go akga letso go.

(V) A nke o mpotše, mehleng ya pušo ya kgoši Sekhukhune II, naa melato ya ditshekišano ge a etile, e be e šala tlhokomelong ya mang ka taelo ya gagwe? Ka taelo le mokgwa wa Marota, mohu magadi Thorometšane II o abile mohumagadi Mpetshe mogaditšong

gore morwaye (morwa wa gagwe) e be e mogolo ka mo kgorong ya Matubeng a kgoši Sekhukhune wa pele.

1392 (VI) Naa baahlodi ba kgoro ya Marota ba lefiwa kang goba ka mang? Potšišo ye e bile ke tshwanelo gore e arabiwa ka mafego a mmušo wa Bapedi ba Thulare. Bapedi bogoši re ipopela ka nnoši go swana le merafo kamoka ya mothomoso. Kamoka bakgoma le bakgomana le batsetedi ba dikgoro le baapeedi; ga a gona yo a direlago moputso goba go lefelwa mphufutšo wa gagwe. Kamoka makgotla ga a hlokomela go amogela meputso, aowaa; ga e se mangangahlaa a dikahlolo fela gomme ditefiša di gapelwa merakeng ya mošate; ke gona mehleng yeno mašaka a lego ka nyakong. Mediro kamoka ya pušo ya borrawešu e be e le go ikaga le go kgoloka borena bja bona ka go itira dihlabelo leagong la Babinanoko; ga a gona motho yo a lebeletšego goba go holo-fela moputso pušong ya segologolo go fihlela ka Sekhukhune sa bobedi - 1943.

(VII) Naa mofalaledi a ka ba le boiketlo ka gare ga setšhaba sa Marota? Kgwenene! O teile kgomo lenaka. Ga o bona motse wo wa Babinanoko e le phariri, ga se teng ya Moukangwe fela, aowaa; ke Babinaphiri, Bakwena, Kgabo, Tshwene le Babinatlou gomme kamoka batho ba bana le ditokelo tša bona ka gare ga Babinanoko.

1393 (VIII) Naa motho ge a amogiwa ditokelo le ditshwanelo tša gagwe, molato ga e be'ng? Mang le mang yo a sa dirišanego le ba kgoro ya Babinanoko, le ge e ka ba Lerota gomme mekgwana ya gagwe e le ya botsopja goba bohlanogadi; ka molao wa Marota wo wa go thelega ke kgoši Sekwati I ge a ile a kokobetša ba bangwe phagamong ya bona ya ba banyane, gomme banyane ya ba dikgolo. (a) Mafiri o phagamile gomme Bogapa a kokobetšwa; (b) Phala yo monyane a godišwa godimo ga mogolwane; (c) Mabogwana yo mogolo a kokobetšwa, monyanana Bodibeng a phagamišwa gomme Makgata le yena a dirwa bjalo, Mapitimetša (Senkgadikgomo) a feta Male-

godi; ba amogilwe ditokelo tša kgoro fela eupša tša kgati ya koma tšona e sa le tša bona; bjalo ka barwa ba Mojaludi e sa fele e le ba kgati ya pele gomme barwa Sekwati I e le bala-tedi ba bona.

(IX) Naa bagatša ba kgoši ba agelwa ke mang nyaako(mengwako) ye ba phelago ka go yona? Phetolo : bagatša ba kgoši ya Marota nyako(mengwako) ba agelwa ke setšhaba sa tikologwana ya mošate wa Marota, gomme ge kgoro ya makete(mokete?) e e tla go agela mosadi ofe le ofe; ga e be tshwanelo gore kgorwana yewo(yeo) e direlwe mapoto, ke gore bjalo kana e be sejo sa baagi goba lethabišo. Ga e le ngwako wa mellotima wona ke banna ba leago kamoka goriano - kgoro ya Babinaethomo ya Mohlaka Marole; le ga go le bjalo banna ga ba gobane le mašoboro tirong efe le efe gomme le wona mathumaša ga a gobane le mathari.

1394

Gomme se ke yona kgethologanyo ye e dirwago ke lebololo goba koma(maka) a Bapedi ba setšhaba sa Thulare; mehleng ya bogologolo le mehleng yeno; le ge letšatši le bonegetše lefase kamoka ka mahlasedi, gomme ke gona go khurumelwago mogašwa wa kgomo ba re e sa le bja matlogadibešong!

(X) Naa kgoro ye ya kgoši, mafata a a rengwa ke bomang neng? Phetolo : mo, o sa fele o tsoma mehola ya go direla mankale wa banna(phokgo ya motse), mafata a fahletšego kgoro ya kgoši le diaako ke mediro ya babolodi, le a dikgorwana tše dikologetšego mošate wa Marota: (a) Matši, (b) Makola, (c) Photo, (d) Mashabela, (e) Matsemela, (f) Mathiba, gomme a tlišwa ga(ge) ba tliile go ipega gore re alogile lehono re banna; ke ka 'baka leo o bonago magoši a sa dutilego Bapedi "teachings" Koma. Monna wa bogologolo a hlaba seema a re "Sabašaba go fatwa le monola."

Ka pušo ya "chieftain" Kgoloko Sekwati Thulare go fihlela ka "chieftainness" Thorometšane II, e be e re ge masogana a e

ya dipalong (free labour) tša mmušo wa Maburu re re makgowa a tshwenya, eupša go tlogetšwe mekgwa ya dikgoši tša batho-baso ba leno la Bopedi; go dirwago kantle le moputso le dijo tša mošate, e fo ba "sekhafo ndoda" goba monna o a iponela! Gomme dikomeng le tlihabanong ya marumong le gona e fo ba bjalo, ke nonyana e sa itshelalego e tlo bola kwejana.

1395

Kgaoganyo 531

Tshenyetšo le go tshela melao ya Marota.

(1) Ka ngwaga wa 1903, moraka wa dikgomo tša kgoro ya Mabjaneng di(o) kile tša šwahliša ke monnatsoko (e mongwe) gomme leina la gagwe la se tšebagale. Mohlape woo wa dikgomo wa na wa dira kotsi e kgolo; ka go huduša morwedi wa mokgomanana, Letshela Mampuru, tshemong. Mabele e be e šetše e le a mahubedu a le kgaufsi le go thenwa (bunwa) ka kgwedi ya Mopitlo 1903.

Ponagalo gore 'kgomo tše di šwahlišitšwe, mamane a be (a) šetše ka šakeng la wona, gomme madiga a lešakalegolo a kgakgatholotšwe gomme ya ba taba ye e hlokilogo ditsatsedi (detectives), banna ba betwa; le ge kgonono e be e le gona ka gore seema sa borrawešu se re: "Mahlaku go orana badulelani", ke batho ga(ge) ba batamelane ga go hlokege dikgopišano. Tshenyetšo ye ya na ya hloka boelela gomme banna ba kgoro ya morwa Thulare ba phumula morwedi wa mokgalabje Letshela Mampuru ka namane e naphaswana.

1396 (11) Molato ka mokgwa le molar wa Marota, ge monna goba mosadi a hlolegelwa ke molato ka kotsi, molato o bjalo o kgonega go phophothwa, eupša ga e le ka tiro ya boomo bjaleka ga mokgomana Rasodi ka 'baka la go bolaya pudi ya sethojana ya mokgalabje Thipa Mphela gomme molato wa ba wa fihlišwa kgorong; ke ge letlatswa le hwetša Rasodi Sebine a lefišwa pudi tše tharo - ke gore e tee ya ba ya kgoro, tše pedi tša tsoša ya madirakaboomo.

(111) Molato ya go phumiša basadi e le baimana, le ya go amolla mafahla goba go bolaya ka gore bagologolo ba be ba re motho ga se pudi e tswalago putšanyana tše pedi gomme ba re ke bohloa molokong. Ge kilollo e bonagala pepeneneng, ka ngwaga wa 1908 fa Mohlaletse (Paradys) goba "Strafland" mohumagadi Mante Kgoloko Mahlagaume Sekwati a belega methepana e mebedi; e bile methepa ye e nyetšwe bjalo ke basadi ba malapa a bona, 1948; yo mongwe o nyetšwe ga Kgaphola, yo mongwe o nyetšwe gona fa Mohlaletse Paradys gomme morena Abel Erasmus o be a re 'ina la ntshe ke "Strafland" ke gore nagana ya kotlo.

1397 (1V) Potšišo e re: A kotlo ke eng ge motho a letše mosadi wa kgoši? Phetolo : ga e le potšišo e nepagetše gomme bothata bja yona ke gore kgoši e nyetše basadi ba motlalo, gomme seema sa borrawešu se re: "Swana ya mošate wa e gapa o molato gomme wa e feta o molato." Bjaloge, thaetša, ga o mo letše o molato, ga o se wa mo lala o molato. Re hwetša therešo gore basadi ba kgoši ba na le ditokelo tšewo(tše) ba lailwego tšona gomme ba swanetše go lalwa ke bafe banna ka leloko goba go tsoma madi a lešika la bogošī goba bogale bja marumo. Go tlabukela basadi ba kgoši go wetša banna kotlong ya tefo ya kgomo, go dirilwe tlhokataelo le go ba kgobošo go mosadi wa dintlhwa (bahlomphegi), le yena mosadi yewo(yeo) o tlo ba yo a bolelwago bogafana

K34/120

goba seotswana gomme a be segoboga leagong la Babinanoko; le ge go tsebjwa gore poo e tee e ka se kgone mohlape wo wa ditshadi woo.

(V) Naa basadi ba motlalo ba dikgoro tše dingwe tša Babinanoko tšonaa? Mogologolo wa gae ga Baube o boletše seema boka molao a re: "Košā ya tšwa mošate, malata re a latela." Tlhathollo ke gore: ge kgoši e beya melao e botse, setšhaba se tlo latela le go dira mabotse, gomme ge kgoši e dira magato a mabotse go lokile. Eupša ga e le melao e mabe e tlo ba tshenyego ya leago la Babinanoko.

(VI) Methepa ya malapa a kgoši kholofelo ya bona ke eng se ba se hutšago? Seema sa mogologolo wa ga Baube gae Mogokgomeng Tubatse se re: "Lehutšo legolo le kaaka legonono!" Kamoka bana ba kgoši ba methepa, kgopolo le kholofelo ke gore, hee! Ga nkaba lebone la bokaekae, nka ya ka dira mabothakga a lapa! Se ke phihlo ya kgopolo le tuno ya pelo. Hlokomela o lemoge melaetša ya batswadi le leihlo la tatago bona. Lapa le lengwe la kgoši, ka moo go nago le mothepa, ke letlotlo la sethibadifata. Methepa e be e le bakwantšhi ba dilete kamoka tikologong ya mmušo wa Marota. Kamoka dilete tše di kgomagan-tšwe ke mabone.

1398 (VII) Naa e lego barwa ba kgoši lehutšo la bona ke'ng la mehla ya bona ga e tlo ba banna ba malapa? Monna wa mphatho wa Mankwe a kgošana Seraki Sekhukhune Sekwati o be a fele a re ge thari ya kgoši ya masogana e loile, re holofela gore dikgoro di tlo ata gomme pušo ya Marota e tlo fahlelega, setšhaba se tlo itheteya (lean) ka diakwane le nanabalo ya leago e tlo ba ntshe.

Borrawešu ba be ba re ge masogana a kgoro a sa lckancle sebešo, e be e se kgahlišo goba thato ya bona; ba rata mphohlo wa masogana a kgoro gomme ba re: thari e loišitšwe re tlo ba leloko.

(VIII) A mabone ao a nyalwago ke ba dilete, e fo ba bana ba kgošikgolo fela? Aowaa! Mabone goba methepa ye nyalwago ka(ke) magoši le magošana ga se ba madi a kgoši fela. Ke methepa ya gagwe le ya bomorwarragwe le ya bomakgoloagwe ba kgoro tše kgolo goba kgoro ya Mafiri le Bogopa fela. Ga go bolelwe ka mabapi le Phalamatata a Mallega. Aowaa! Yona ke tatago Marota - kgogotswadi. Tlhathollo gape ke gore magoši a ma golo a dilete tša Bapedi le wona a na le tokelo ya go fa mabone dileteng tše dingwe go swana le setšhaba sa Bapedi ba Thulare. Bjaloka ge Marota le wona a nyala mellotima dileteng tše kgolo e lego Masemola, Mphahlele le Nkadimeng. Ga e le mmago Thulare wa pele yena e be e le wa seletjana sa Babinaphiri.

1399

Kgaoganyo 532

Mafa a bana ba lekgeswa a dirwa bjang ka(ke) mang?

(1) Molao wa borrawešu gomme e lego mokgwa le molao wa bomakgolokhukhu o re: "Lapa ga le je le lengwe." Le ge monna a ka biletšwa gae badimong goba bodulabahu, kamoka seo a se tlogetšego goba sa šala se hlosega ka morago ga lehu la gagwe, ka lapeng lefe le lefe, selo goba dilo tšewo(tšeo) ka lapeng leo di tlo lebana bana ba lapa leo le mmago bona. Le ge lapa leo le sena ngwana wa mošemane, ga gona tokelo efe le efe yeo e ka dumelelago gore ngwana wa lapa le lengwe go ipha matla a go huduanya mahumo a lapa leo kantle ga taelo ya moha goba tokelo yeo e ka tšwago ka mohlologadi wa lapa leo la ditšhuwanagatsana (barwedi) tša mohlologadi.

(11) Bjaloge, ge lapa le na le methepa fela, ge mogatša mosadi a phela le ge mohlomong a hwile, mokgwa le molao wa Sepedi ke gore lapa leo le swanetše ke go tsošwa ka go nyalwa mothepe go tlo bopa peu ya lapa leo gore leina le leloko la lona le fele le le gona, ka gore kgomo ke yona e bopago le go kgomaganya leloko ka mokgwa le molao wa tihago ya Marota a setšhaba sa Thulare.

1400 (111) Gape-gape, mothepe woo ga o ithaope, o tlase ga taolo le gore a šupiwe monna yeo a swanetšego go hlola bana naye, bao ba tlo go relwa maina ao a tsošago ka gabo mohu mokgalabje le ka gabo mohlologadi yo. Mokgwa wo o bothata kudu ka gore ba leloko ga go ratiwe khwelelo ya matiakathoka.

(1V) Ka ngwaga wa 1934, monna e le Ramotsana wa kgoro ya ba Tladi setlogolo sa ba Photo, Babinatau bao ba agilago Lethule bogareng bja Driekop ka bohlabatšatši bja mošate wa Ntšhabeleng, eupša ke kgojana go tloga ga Ntšhabeleng. Ramotsana yo o be a nyetše morwedi wa mokgomana Mogase Motubatse Sekwati, gomme mothepe woo e le lebone la ba ga Tladi, leina la wona e be e le Ngwanamokgwatšana. Go hloka mahlatse Ngwanamokgwatšana a biletšwa go badimo a sa na le mošemanyana o tee, e bile a belegwe e le segole, a sa hlamasega go tswalweng. Bjale rangwane wa ngwana yo, a rata go hweletša dihuswane tša lapa le. Eitše ga ditaba di adilwe, banna ba kgoro ba hwetša e le bohloa go epela motho lebitleng a phela le mahlo a leba-leba; kahlolo ya mofega kgomo tše pedi go lefela tshelo ya lapa ga le je le lengwe.

(V) Ka mekgwa le melao ya setšhaba sa Thulare, lentši la taelo ya mohu ga le tabogiwe, go itšano borrawešu. Kgoro ya Babinanoko ga se ya ke e nyatša taelo ya badimo mabapi le diruiwa goba ditaelo tša dipheko le ga e le diswarwa tša tihabano; le ge mohu a ka laela gore mothepe Dikoti a nyalwe ke

ke morwa wa mokgomana goba molata Ramaube morwa wa Magosholle go tlo phethagatšwa gomme ya ba tlhompha go mohu.

1401

Kgaoganyo 533

Bauba o ⁺hlamolotše seala sa Phaahle.

Molao le mokgwa (wa) Bapedi go ⁺hlamolla seala ke gore go senya(imiša) morwedi wa mokgomana wa leagelo la motse goba kgoro ya bagageno: "Bauba o hlamolotše seala sa Phaahle."

(a) Molato wa go imiša kgarebe, morwedi wa motho, ka mokgwa wa borrawešu le molao wa Sepedi, ba re: "Se tlogo ga se kganyelelwe, go kganyelelwa se yago."

(b) Kgoro ya Marota ga e ba gore molato woo wa tlhamollo ya seala sa Phaahle o adilwe kgorong, banna ga ba šegame le go kgotsa kgobošo goba kgobošano ya malapa a mabedi - Bauba le Phaahle. Gomme ka morago ga tlhahuno ya lekgotla, ge molato o išiwa selepeng.

(c) Selepe se ritifatša bogale bja sona ka mokgwa wa molao se re: Bauba le Phaahle! Bowetšang bana ba ka malapeng a bo bona gomme le tlo mpotša mohlantšho yo Pheladi a fologile, a filwe se a se rwele go mmeleng wa gagwe; molao wa Thulare ga o dumelele go ahlolela moimana a le bokgojaneng; a Thulare a diše bošego, masegare re tlhapeletse. Hlabirwa a Bauba! Mankale a banna!

⁺Hlamolotše: thakgaŋolla; senyeditše; agolotše; go hlamolla; go befiša botse mothong; go tloša bothakga bja go swanetša motho; go senya ka boomo goba go šaediša.

1402

Kgaoganyo 534

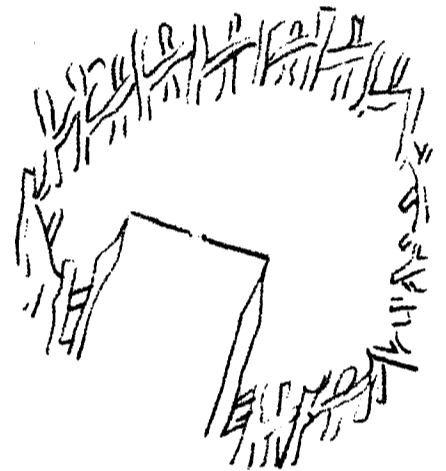
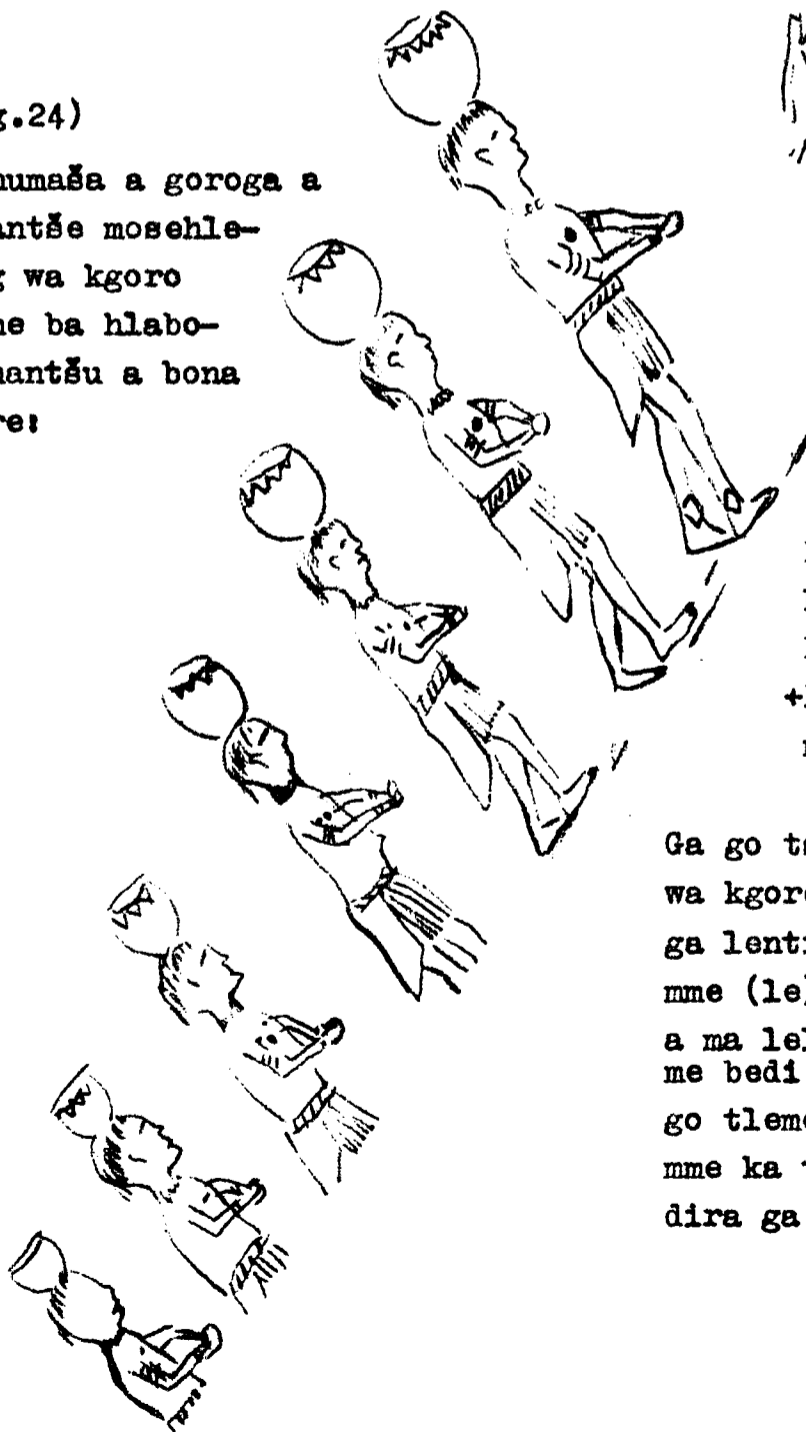
Molaetša: mathumaša a bowa Phokanaga.

Dithwana tše ke molaetša wa mathumaša ga(ge) ba bowa go fokeng ditemelong tše: mogofele, thabanaswana, sefalaolo, botšeakganyana, sehwelešane, maleese, kamoka ngwanaboletšegare le sehlopi le sehlotšwane. Tomelo ya mašilabele ya mokgalabja Motubatse (Solege-Sleg), morwa wa Sekwati I, yona e wetše ka lehlakoring la Phahlamohlaka wa Masehleng 1883-1943.

- Mphooko bona "Fig.8 Letlakaleng la 1385 -

(Fig.24)

Mathumaša a goroga a lebantše mosehlong wa kgoro gomme ba hlaboša mantšu a bona ba re:

(Fig.25) Mosehlong.

Malepe Malepee
Pula e lepelee!
Malepeledi a pula,
Pula e lepelelee!
+Re nyaka pula +
mogatša Kubjadi

Ga go tsenwa ka mosehlelo wa kgoro, go hukumelwa ka ga lenti le logilwego gomme (le) kgokilwe mafateng a na lelele ke(ka) mešo me bedi, gare ga 'nti le go tlemeletšwe pheko gomme ka tlase go tshelwa dira ga di bonwe.

1403 Mphooko woo, mathumaša a; ga ba ikgele ka nnoši ka mo sekekeng; ba gelwa ke monna yo a beilwego ke mošate gomme yena ke motho wa go botega, molaki wa dipheko tša pula, motho yo šoro a se nago maka goba mahlašana dithopeng tša semošate.

Ga se kamoka bakgomana go fiwa tokelo ya go emelela pitša ya mohlapho, e fo ba fela bawo(bao) ba filwego tshwanelo ka 'baka la go botega ditshileng tše bjalo ka tše. Ge o ka lemoga gore mohlapo ke ditshila, o dirišwa mekgweng ya dikilelo fela; ditiragalong tša dikotse magayeng le mašokeng.

Bahlapetsi ba wona ga o gelelwa ba mo, ga o gelollwa le gona ba mo; ba hlokometše diphošagalo le gore go seke gwa ba mabošaedi; mphooko ke selo sa kgoši le ngaka.

1404

Kgaoganyo 535

Ke a makae mantšu a thuto e bohlokwa?

Karabelo go potšišo ye ya hlogotaba ka bokopanyana e re ke mantšu a šupago(mašupa), segolothata ke tlhathollelo; ka mokgwa owe borrawešu ba anegilego bohlaalagading bja rena gomme ba re:

(a) Motswiri ke lenyatšo le legolo go batho kamoka. Motho ga(ge) a tswirinya yo mongwe e fo ba ntwadumela; ka 'baka leo tswirinyo ga e tsomege ka gare ga banna le basadi, ke thutišo ye šoro baneng. Ge (e) etšwa molomong wa ngwana wa mahlalagatšaneng gomme e arabela monna goba mosadi, ke boroga bjo swanetšego ke go lefiwa ka kgomo. Borrawešu goba bommawešu ba be ba swara ngwana ka tsebe ga(ge) ba kwele a tswirinya yo mongwe ngwana, ba re motswiri ke mmolelo wa dithaka e lego batho ba tsebanago segwera; motswiri ke polelo ye mpe le bokobo melomong ya batswadi le bana ba bona, go itšano borrawešu.

Ge ba e kwa ngwana a tswirinya yo mongwe, ba fele ba re ngwana yo e tlo ba powana; e ka se be ngwana wa selo; o reng a tšwaetše go tswirinya bao a bapalago le bona! Ba fele ba re ngwana yo o tlo gola ka temalo gomme a gola ka botšobja le bošorwana.

1405

(b) Monywanyo goba go nywanywa ke ponagalo ya lethabelo la pelo ga motho a thabetše ngwana'bo ga(ge ba) boledišana goba ba botšišana maphelo. Woo ke mokgwa o rategago leagong la bohle baagišana. Ngwana a na le dinywanywa, le ga e le lesele leseanyana le thabiša bafepi ba lona; bagologolo ba itše ditaba di tšwa mahlong, ke gore lethabo le bonwa sefahlegong. Ngwana yo a sa ratego go rongwa o lemogiwa mahlong. Lešolopudi le bonagala mahlong gomme le dikgopolwana tša pelo ya lona di swana le ditirwana tša lona. Ngwana wa go gana go rongwa o gana go ja ga gagwe, go itšano borrawešu.

(c) Mobonyo ke gore go bonyetša, ke lethabo goba lethabjana la thatano ya batho ba bedi dipoledišanong tše botsana tša sebona. Borrawešu ba boletše ba re ditaba di tšwa mahlong.

(d) Mošonyo ke gore go šonya nko le tšhonyalalo ya sefahlego(sefahlogo)(countenance): motho wa go šonya ba bangwe ga a na kgopolo e botse; nke ke ge batho ba nka go swana le nakedi.

(e) Nnxa: Borrawešu ba be ba sa rate go kwa ngwana a tiya nnxa. Lentšu le le laodiša tša thata goba go befedišwa ke yo mongwe; ka 'baka leo ga(ge) motho yo mogolo a go nyamišitše, o seke wa tiya nnxa, ke go ekeletša pefelo ya gagwe, go itšano borrawešu.

(f) Nxase ke khomotšano ya mahu goba mahlokwana a go gobatšwa ka meetlwa(meutlwa) goba go kutla ke sethitši fase tseleng goba go segwa ke mphaka o beka nama. Wa geno ga a re nxase ke gore ga e be bohlokobofodi ngwanešo goba ngwanešwane.

1406 (g) Tontosa : Le lentšū ke kutu ya tlhoyano, ke gore upega - upegile hle! Lentšū le le hloilwe ke batho kamoka ga e šita le bao ba se nago tlhaologanyo ka nama le moya wa bomodimo.

Thato le ditlhologelelo tša borrawešu e be e le go fo re ge ngwana a se na pelo ya go swana le ba bangwe, ba fele ba re yo ngwana o tlo arogana le thato ya badimo. Go dilo kamoka badimo ba holofetšwe go ba bafi ba mahlatse le go atelwa ke matšatši a go phela mo lefaseng le latlego ya go fihla go bona kua bodulabahu.

Le mehleng yeno, kholofelo ya badimo e sa tiile dipelong tša bontšhi bja batho ka bophara.

Tontosa ke lentšū le lebe, gape ke bošoro bjo ba ka godimo ga dihologelelo tša dikotsi go ngwaneno.

Potšišo e ngwe e re: " A badimo ba šetša ditlogolwana?" Go fetola potšišo ye, kamoka batho mo diagelong goba metseng le metsaneng go tiišitšwe gore badimo ke batho gomme ge ba sa bonwe; eupša ba gona ba phela moyeng wa dirithi tša bobatho. Se ke therešo badimo(amadhlozi) ba gona, bomadimabeng le dikomelelong tša go hlokagala ga dipula ba lobja goba go lopja gore batho ba fiwe pula, gomme se se sa dirwa ka ditšhaba tša bahlokatumelo go Jesus Kristus.

1407

Kgaoganyo 536

Kgaruru ya ba mphatho wa Phenyana-Maswene.

Molaodiši, monna wa mphatho wa Marenakadilepe ba Maphuthaditšhaba Morwamotšhe II, o re Marota ga(ge) ba sa agile gae Mogokgomeng Tubatse, mo tlase ga thaba (ya) Morone go ukamela noka ye ya Tubatse, mphatho(ng) wa kgošana Malekutu morwa wa kgoši Thulare I, go kile gwa tsoga kgaruru. Bagwera ba Phenyanaswene(Madima), ba re bona ba ka buduša letlalo la kgomo le sa tšwa monaaleng go o dira mogašwa(kobo) go apariwa dilaong. Banna ba re: Bašaa! Le a gafa, seo le kile la se kwa kae, mokgopa wa kgomo semetseng o se wa falwa; makokwana a lena bašaa! Kganthe kgoši Sepitla a Mangana o thaeditše. Eitše ka le lengwe la matsatši, a rethenya yo morwaye(morwa wa gagwe) mabapi le kgaruru ye ya bona gore naa le tlišitše le ka buduša motšwanameng? Morwaye a dumela a re: Eyakgoši! Tatagwe a re: Mosate mokgopa wa kgomo boratala! Aowa, ke go kwele. Bauba a bitša morwarragwe Magosholle a re anke re bone matla le mogofe wa masogana a a Maswene, ka moswane ba fiwe nakana ye ba e lletago; gomme la hlaba ka moswane. Namane ya ušwa ya wa phuthamabona. Ya apolwa letlalo la neelwa masogana gammogo le hlogomphatho wa bona. Ke ge ba thoma go o ngapela le go o gohla ka dirihla le go o kgohlela ka matlapana.

1408

Eitše sekgeng sa ga tadi e amuša tatšana(12 noon), mokgopa Swana-Makwa wa thoma go hunyela sebakeng sa go raromologa. Moisa yo mongwe wa mphatho a letša naka a re: Ba ile kae bagwera ba Phenyane a Maswene!

Merithi ga e gonyagonyo go fihlela ga e le ntepana tša mathumaša(2 p.m.), mokgopa wa botša diatla tša bona gore nkweng bjalo ke bowela ka šakeng! Eitše ge merithi ya dithaba e gata fase ga dipatoga, ya be motho a sa ile mohlapologo a sa bowe. Ya re ka sekga sa ga diputšanyana di amušetšwa (6 p.m.)

ke ge motšwanameng a phuthagane a le nnoši godimo ga mohloko, nke motšwanameng o be o re ba ile kae Maswene! Ya nke monna a kgoro le yena o itše a re ba fulere ba go tlogetše o ba paletše motšwanameng(mokgopa); tšeya bophokgo bja gago molatša šowe mafateng!

(a) Melaetša ya borrawešu ya go šoga mekgopa kamoka matlalo a diruiwa le dibatana she:-

(b) Mokgopa wa kgomo o thomiwa ka go falwa dihlonu, morago wa tshatshwa ka memoko(marrow), gomme wa lesetšwa matšatši gore o kwelele ditshatso tša mathono.

(c) Ka morago ga matšatšana goba kgwedi, bjalo bašogi ba tlo thoma ka go o rtheletša meetse ka pitša(pot) e kgolwanyana gore ba se hlaetše meetse ga o goohlwa le go ngapiwa ka dihlabo le dirihla le go falwa matwa fao phalo e sego ya ntšha gabotsana dihlonu. Gomme ga o dibugile, o tsoma gape ditshatsho.

1409 (d) Ditshatsho tša mafelelo go šitšwe memokwana (nuts) ya mošidi, hwele le mehutana e mengwe boserotologane. Bjaloge, sešogwa se, se tlo tlapetšwa ka motapa woo wa ditšhidi, wa koloba gomme wa pikitlwa ka diatla; e(o) fele o anegwa tšatšaneng go gelošwa bjaloobjalo go fihlela se šogwa se kwana le diatla tša bašogi.

(e) Diphoofolo tšeo matlalo a tšona a fadiwago ka phalo e fo ba: nare, kgokong, tholo, tau, le tše dingwe tše kgolwanyana.

(f) Tše di tiwago ka serihla le hlabo ke tše: nkwe, phala, pudi, nku le diphuthi le tše dingwe tša matlalwana a masesenyana.

(g) Serihla sa hlabo mohola wa sona kudu ke go tsoša lehlonu gore sešogwa se be le leswarelela makhureng go swana (le) dintepa ga di tloditšwe ka tšoolo ya kgomo gomme di na le marorwana ba rego ke makonkota. Botšhepi bja mehleng ya borrawešu le mmawešu: mokgwa wa ntepa ya makonkota a tšoolo o thomile go nyatšega ka ngwaga wa 1903 fa Maroteng, ga(ge) moaparo

wa dihemperoko tša mašela a sekgowa a(o) tlwaelega go basadi le go mathari. Mehlang yeno ntepa le vetho e šetše e le moeno fela (1910 - 1945).

Lekgeswa la senna lona e šetše nke ke kgobogo ge go bonwa motho wa monna goba mošemane a le tšwere. Mokgwa wa bagologolo o timelela o lebeletšwe ka mahlo ditšhabeng kamoka bao ba bego ba le(o) rata; e fetile tšhaparego.

1410

Kgaoganyo 537

Ka tša mahumo a kgoši

Potšišo e re lehumo la kgoši le dirišwa bjang le go fetšwa? Phetolo e re mahumo a kgoši aa(ao a) felago ke dikgomo le dihuswane gomme ga e le dihlošwa tša bogoši bja Marota ga di ke di fela; le ge kgoši e hwile e šale e ba tša ditlogolwane. Eupša se ka fedišago dihlosiwa (dikobokelwa), ga e fo ba ntwā ya thunthanyo go swana le ya "impi" ya Motsilikatse wa Letebele (1835). Tshenyego ya mahumo a bogoši ke tlhaselo ka mollo goba go thopelwa ka(ke) manaba.

Ka mabapi le dijo, mogologolo wa bogologolo o hlatile seema are: "Ngaka e sa gapego kgomo e gapa mpa." Ge o bona bakgomana le batala ba sa blokege kgorong ya mošate, ga se ka 'baka la go hlokomela melato ya basekišane(basekišani) fela; ke ka 'baka la kgoši e na le lebogo la go fa dijo. Kgoši ya boota le bojato, tselana e yago kgorong ya gagwe e tlo wela kgwahlana(maudi), ka go sepelwa ka yona ga go iwa melatong goba letšatšing la merero ya leago, le ga e le dipitšo tša tikologo.

Lehumo la kgoši ka matšwasebešo ke gore dikgomo goba dipudi le dinku tše di lefiwago ka(ke) ba melato. Dilo tše bjalo, di kgonega ge kgoši e na le batseta ba botegago le boyi go diruiwa tša matšwasebešo. Kamehla kamoka baloti ba diruiwa tša mošate e fela e ba borameraka gomme mafelelong kgoši goba barwa ba kgoši ba hwelele tšohle; gomme dilo tše bjalo di hloke mosekiši.

1411 Dilo tše di kgonagalago bolotagalong, ga e fo ba dilo tša botšhepi go swana le dihlamo, kagobane tšona di bolokwa ka ntloborena, bjaloka matlalo, mafofa le dingina le mathebo le diphepa tša bogošī(pheta-thaga).

Mokgwa wa dilewa ka malapa a kgoši ka botlalo:

(a) Ga go hlabilwe kgomo ya sešeba, lapa le lengwe le le lengwe le abelwa seaba se lebanego kgati ya bana ba lapa leo ka mekgwa le melao ya Marota goba Babinanoko.

(b) Ge go hlabilwe kgomo ya segoro, yona e gobelwa ka dipitša tše kgolo ka sebešong sa mollotima, gomme ge dipitša di budule(kgomo e tšwile marapong!), dipitša di tlo rumulwa dišaa gomme tša a fola. Ka moswane tša kgatwa mahura(lard); gomme tonakgolo ya laelwa ke mmagokgoši goba mellotima gore bitša kamoka basadi ba kgoši go tlo kgwathela bana digorwaneng gore bana ba hwetše sa go tlotša(smear) magwatšane.

(c) Ga e le kgomo ye e ka bago ya lapa lefe goba lefe, yona diabela tša yona di fo sepedišwa ka molao le mokgwa wa leago la kgoro yona yeo.

(d) Ge kgoši, goba le lapa le lengwe la gagwe le na le lesogana, gomme a se na kgaetšedi ka mo gabo, ga e be tshwanelo ya kgoši go nyadiša lesogana goba masogana ao ka matiakathoka a sebešo, bjaloka ge kgoši Sekhukhune wa bobedi a nyadišitše morwaye Ramahudi ka tšona; a be go se na mothepa ka lapeng labo

gomme Marota a bona kgoši ya go phethagatša ka toka(right-
eously).

1412

(e) Mabele a moota wa setšhaba goba a leagong la Marota, kgoši le mohumagadi yo mogolo, ba ka bonwa (e) le kgo-bošo ga tlhokomelo ya sešego sa setšhaba se ka lewa ke leruru le tšhupa gomme bana ba bošapareging ba phoyokga dilebaneng tša bona. Mabele a meeta le a ditshelwana tše tšwago dile-teng ke yona polokelo ya mošate ya go fepa kgoro le basepedi, le go akgoletša dipegelo tša bana Ngwato ba tšewa ke leese (hunger). Lapa la mošate ga le je diketo ka mabele a moota; e ka ba phapano le go ruta butšhi Maroteng.

Kgoši goba kgošigadi ga letsogo le hlaelela go se sengwe le se sengwe se lego malebana le leago goba setšhaba, ke tshwane-lo le tokelo gore ka dišegong go na le tlhalelo ya letsogo.

(f) Dikgomo tša marumo le dihuswane gomme le matšwa-sebešo kamoka di loketše go nyalela kgoši basadi gore sebešo sa mošate e fele e le tšona diakwane. Go ka leša hlong ga 'bešo sa diakwaneng e fo ba babalwakamonwana. Ke ka 'baka leo go holofetšwego nyalo ye ya motlalo - nyalo e boima.

(g) Badiredi ba kgoši e ka fo ba batho ba dikgoro tše dingwe, ba tsebago go aga nyako(ngwako), go hlama dihlamo, go šoga matlalo a dibatana, go roka mathebo, go loga dišego, go tloka dithetho le mesegelo ya tšona le ba tsebago mekgwa ya go betla, le ba nago le tsebo ya go hlama difoka ka mafofa a mpšhe, le ba mekgono ya malokwane(phela-thaga); goba mang le mang wa modiro wa mabothakga.

1413

Kgaoganyo 538

Tshepedišo ya melao ya ditshekišo ya Babinanoko

Ka molao le mokgwa wa Sepedi, leihlo le tsebe ya melato ya kgoro ye e ka tsenago tshekišong ya lekgotla, e ferwa ka tlhokomelo ke tonakgolo ya ditshekišo, ka gore melato e mengwe ga e be yeo e amago(kgwathago) maemo le dimelo tša mokgoma goba mokgomana gomme melato e bjalo, e swanetše ke go rethenywa pele ka thopeng ka lapeng la mošate. Ka 'baka leo tonakgolo e be tshwanelo go begela kgoši botlalo le mokgwa molato fa o ka rethenywago ntshe.

Mekgwa le melao ya Marota, ge motho wa kgorwana di šele a bega mohlomphegi wa leagong la Babinanoko, molato o ka tsena lekgotleng la tshekišano. Ge mminanoko a le manganga ao a sa lebanago gomme mokgomana yo bjalo a hlomphollwa ka 'baka la manganga a gagwe gomme a bonwa le go hwetšwa botsopja le go senya sehlakwana.

Molato wa mokgomana Morwammakubu M. Sekwati le mokgomana Dibate P. Mampuru ba ile ba gana bona ka nnoši gore tlhalano e ahlaahlwe kgorong gomme gwa ba bjalo. Molato gwa hlompholloga morwedi wa Mna. D.P. Mampuru. Mna. M.M. Sekwati a gapolla matiakathoka (1923).

Le ge melato e tšwa dikgorong tše dingwe ka batseta, tshepedišo ya tshekišo e hlokomelwe mokgwa le semelo sa molato gore tebanyo keng. Gomme tonakgolo e fihliše pegelo go Thulare; bjale Thulare a re banna ba kgoro ba lebane.

1414

Potšišo ya mangakamolao e re: a lekgotla la bakgoma le bannatlaatswa ba ithutile bjang tsebo ya molao wa tshekišo le kahlolo? Potšišo ye, e arabelwa ka molaetša ya tlhago ya motho wa go tswalwa e le sefofu yena ke kgoši Moukangwe morwa wa Thobejane wa Lellelateng morwa Dihlashane.

Mogologolo wa bogologolo o re kgoši ye Diala e be e

le motho wa dikahlolo tše di sa kgopamego di se na bomenetša gomme neng le neng baahlolelwa le balewakemolao ba tšhitlana go se na pelaelo kamoka ba kgodišegile gona mo Bogwaša maro-peng a gagwe (madinoga).

Molaetša o mongwe wa seema sa borrawešu se re: "Mmoludi a hloka moditi (instructor), molao o o tšeya ka hloogo."

Gapegape go lemogiwa ka motho ofe le ofe yo a bele-gilwego e le sefofu eupša ga sejo se le peleya gagwe (pele gagwe) gomme a kgona go nokela seatla ka sejelong (mogopong). Ge a iša sengwathwa ka molomong, ga a ke a phoša molomo a iša ka nkong goba ka nthobaneng ya tsebe. E ka ba mehlolo!

Bobedi le botse ga di rutwe. Bobedi di tswalwa le tlhaologanyo ya motho. Bofšwega le bogale di bopilwe letswalong le pelong ya dibopiwa kamoka tše fegelwago. Le tše pedi tše, lerato le lehlonyo, di medile sebeteng sa motho yo mongwe le yo mongwe. Borrawešu ba be ba tseba dipušo le mekgwa le melao ya leago, ba se na tsebo ya maletere akhwe (akhwi) a mabohlale ka dikgapetla: "Mmoludi a hloka moditi, molao o tšeya ka tsebe."

1415

Kgaoganyo 539

Ye mengwe melaetša ya kahlolo go basenyi.

Ka ngwaga wo, 1921, monna Malegale a hwetša dikgomo tša mošate di šwahletše ka gare ga serapa sa gagwe, gomme ka baka la sebefedi sa mabele a gagwe e šetše e le dimemeru (lebipi); ga a rakaraka gore di tšwa ka mo serapeng, a befe-lwa a rema namane e phaswa ka selepe godimo ga noka e gahlana le kgwele.

Molato wa tsena letlatsweng la sa Matuba a bobedi. Banna ba re ye taba e fo ba go senya melomo go ahlaahla ka gore seruiwa ga se bolabole gomme ka mahlo re a bona; Thulare ga ahlole Malegale go rema kgomo ka lerumo la dikwata.

Selepe sa kahlolo sa rema go thikisela. A lefišwa kgarebe(norodie), leina ke Maampe, le kgomogadi e le tswetši. Yo morwedi, kgoši a mo gafela morwarragwe Nyaku Morwanotšhe Sekhukhune go ba mogatša 'agwe. Go hloka mahlatse mokgomana Nyaku e be e le motho yo a nalego(nago le) bolwetši bja le- phera gomme ya be e sale a sobelela kalafong mošate Pretoria le nankhono (1943).

Ka wo ngwaga 1931, mosadi wa kgoro ya Mathiba, leina la gagwe ke Makgothi Mampuru, e le mosadi wa serethe, a begilwe ka molato wa bohodu, a utswitše pudi ya phooko, a e bo- laile, ya mokgomana Mamokwale Nape, tonakgolo Makwatanyane Sekhukhune Sekwati, a roma masogana go puruputša. Ba e hwe- tša e lekeleditšwe ka ngwakwaneng wa sešego ka mafuri.

1416

Ba e phutha ka motšwananeng(letlalo) la(wa) yona, ya rwešwa hlogong ya mmolayi ka seroto sa nku(se segolo), a tsematsema naso a rotoga thabana ya mafuri a Makweng a Morwa- motšhe II. Aowaa! Molato wa mosadi go utswa pudi le go e bolaya ya ba mohlolo le seka motseng wa Babinanoko Mohlaletse.

Monnakgoro a hlaba seema a re: "Tše di šitile Phaahle le Dimo go di ahlaahla, di tlo kgona ke yena selepe se sa re- mego mere fela, se remago mehlare kamoka!"

Selepe sa re: mosadi a dibuka tša Makgalwa a kgomo maila 'bete sa namane, lehono o sehlola motseng wa Babinanoko, gomme o tlo bolelwa neng le neng, kgoro ye go tlogala kgaleng go fihlela bogoši le dikahlola di e ba gona, ga se ka ke ke anegelwa ka lehodu la mosadi le utswitše pudi motseng wo wa

1416 Marota. Ke go phasola ka nko ya selepe (go) lefela tsošo ya phooko ye ya mokgomana M. Nape ka thole tše pedi tša go tshelwa ka phookwana. Hlabirwa a Bauba!

Gomme name ye wa go e bolaya ke ya magarola a kgoro ye ya Marota. Mankale a banna! (May 1931).

[†]Mohumagadi Makgothi Mampuru e bile mobatubi a ba a khudugela mošola ga kgoši. Phokwane Phasha (1932).

1417

Kgaoganyo 540

Ka kahlolelo ya mosenyi Maroteng

A kahlolelo ya go bolaya mosenyi goba basenyi e kile ye ba gona motseng wa Marota neng ka mang kgoši? Botatawešu ba re rena Bapedi, se re se tsche kudukudu, le ge motho a bo-laile yo mongwe ka marumulane gomme motho a theogela bodula-bahu, kahlolo ya mmolayi ke a lefišwe motho ka motho. Motho fa Maroteng o lefišwa ka motho yo mongwe, ke gore ka kgarebe go tsoša motho yeo wa go bolawa ka kotsi goba borumulane. Se ke molao le mokgwa wa Bapedi Babinanoko ba Thulare mehleng ya bogologolo.

Botatawešu gape ba re ga re tsebe gore naa Thulare I gore bjale ka ge a kile a bolaya mogolwane mokgoma Dikotope, naa yena gwa na gwa phethagatšwa bjang gomme le lehono ga se ra tseba ntlha le thito.

Molao wa go bolaya basenyi fa Maroteng, o thomegile ka pušo ya kgoši Sekhukhune wa pele (1864) ka mo Ntshwaneng gomme moithuti wa temana ye a kwešiše gore molao woo e be e se wa borumulane goba kotsi efe le efe, aowaa! E be e le ya mmolayi yo a ka swarwago ka dipheko goba dihlegere goba dineelela(matšwa) a(tša) dingakabaloyi. Eupša tiro ye ya kgoši ga se ya kgahliša goba go kgodiša Marota gomme mahla-tse ya ba go tsena kapela ga mmušo wa Republik I (1878), gomme pušo ya Bapedi e wele.

1418

Kgoši Sekhukhune wa bobedi o be a fele a re Bapedi le namoletšwe ke makgowa ka go re fenya le go re amoga matla; molamo wa Mantsupi wa go bolaya baloyi o sale gona ka mola lapeng la ka, re ka be re lahliša mefefa fa motseng wa barwa 'a Sekwati.

Ka letšatši le lengwe a rome mokgomana Mamogogobe Masipa goo (go yo) tliša molamo owe kgorong go laetša bao ba sa o tsebego - 1898-1943. O be o sale gona le ge kgoši Morwamotšhe a swarela setulo ka 1945 e be e sa bonwa peetlwa le bakgalabje baa: Moswete le Ntetele ba (1838) Phiring ga Masemola ba sa bonwa ka mola phapušeng ya gagwe ya dikonokono: "Taba re bolabola kgororwana, khupa ya marama re hwa nayo."

Kgoši Sekhukhune wa bobedi o be a hlalefetše temogong ya Makgowa, a sa rate dilefiša tša gagwe ga di ka feta 'kgomo tše pedi kagore kgomo e be e sa rekwa ka £3 go fihlela £5. Ka 'baka leo leago le dutše le phedišano ka khutšo go magoši le magošana a Sekhukhuneland Mmušo wa Union of South Africa o mmeile tlhomphegong bjaleka morena e mogolo wa setšhaba sa Bapedi ba Thulare.

1419

Kgaoganyo 541

Go tšhaba le kgarebjana le kgobošo ya komabasadi

Mogologolo wa bogologolo o hlabile seema a re:

"Re bopa diolwana gomme kagare ga tšona ga re go tsebe."

Mogologolo yo ke yo mongwe a kilego a ba le tlhokomelo go kamoka go tša tlhago, a lemogile ka dipeu tša dibjalo. Ge motho a hlogoletše morula e sale o monyane gomme a holofetše gore mohlang o golago o tlo enywa marula a monoka, kganthe morulana wo ke pholwana ga o enywe. Go swana le mosadi wa moopa go tloga bokgarebeng; gomme le bona banna ba be gona ba lomilego ke mmutla.

Monna o gona leina la gagwe ke Mohlomeledi Selepe wa lešika la ba Malatji ba kgoro ya ba Mafsiakgomo ba agilego Brakfontein godimo ga thaba (ya) Leolo. Monna yo o kile a dira bohloa le kgobošo ka go tšhaba le ngwale (mmoludi wa mothepana), morwedi wa mokgomana Mokgobe Radingwana, ka ngwaga wa 1931.

Ka molao wa mokgwa wa koma ya Marota, sehloa se sa a hlokofatšwa ka go lefišwa dikgomo tše pedi go phethagatša tlhomphollo ya mokgwa le molao wa Sepedi.

Ngwajana Maageti morwedi wa mna. Mokgabudi a goboša koma ya basadi a ima e sale ngwale. Mahlatsana (luck) a gagwe o itše go aloga a nyalwa ke monna wa mohumi mokgomana Seaparo Samputula Phala (1946); kgobogo ya apolega.

Mogologolo a re bjaloa ge go sa ke go tsebega seo moima a se rwelego, gomme le ka gare ga megopolo ya bana ba rena ga go tsebjwe.

1420

Kgaoganyo 542

Tše dingwe dikganetšo tša melao le mekgwa (ya) Sepedi

Borrawešu le bommawešu re ba kwele gomme le temošo ya mekgwa le melao ya bona ya go šireletša mang le mang dikotšing tša boomo goba botšopja leagong la Babinanoko.

(a) Motho mang le mang, kantle le tumelelo, ga a na tshwanelo ya go bula kgothwana ya serapa goba ya dišegong ga e se fela ge motho yo ba tsena ka kgothwana e tee goba sefero se tee ka mokgolokgotha o tee go swana le wa lapa (la) mošate, gomme difero kagare di arogane. Gona molao ga o hwetše molato wa go bula ga motho yewo(yeo) a moši.

Eupša le ge go le bjalo, a se ke a gata dinao tša gagwe fao serapeng goba tšhemong ya yeo a beelanego mellwane le yena kantle le kwano goba thomo ya o ntlele le sa lehlabula. Molao wo wa kganetšo ya go tshelela tšhemong goba serapaneng sa yo mongwe, o na le kahlolo ya mabapi le bohodu le ge e le kgonono ya go tshereanya dibjalwa tša yo mongwe ka mekgwana ya dihlarebaloyi.

(b) Kgonono e kgolo le pelaetša kamehla ke ya go hwetša motho a ranka kagare ga motse wa monna yo mongwe mosegare goba bošego. Ga e se sehlotlolo e tlo ba moloyi(moloi) goba lehođu. Ga e le moloi o tlo ba a tantšwe ke dipheka.

Molao o tlo kgonthiša gore motho yo o na le maikemišetšo a bošoro; ka 'baka leo moswaregi o tlo hwetšwa molato o o lebanwego ke go lefiwa kgomo.

1421

(c) Potšišo e re a motho a ka ba le boikarabelo go seo a se šaeditšego goba selo sa šaetšega ka keletšo ya gagwe? Mokgomana Morewane Sekwati Thulare o ile a aroša kgotla ya bakgoma le bakgomana ba motse wa Marota ka gae Ntshwaneng (Tšate - 1877), ka go hlohleletša kgalefo go mphatho wa Madiša a kgošana Mahlagaume le wa kgoši Morwamotšhe wa bobedi

1421 ka go kgodiša kgoši Sekhukhune wa pele gore bona ba tlo fenywa madira a modiko a Babašweu le Babaso, eupša gwa seke gwa direga ka keletšo ya gagwe gonme selete sa phumphanywa, Makgowa a tšeya 'foka. Kgoši Sekhukhune I a tšhupjwa a išwa kgolegong Pretoria, mošate wa mmušo wa Republik I.

Ka mokgwa le molao wa Bapedi ba re: "Ngwana phoša dira ga a bolawe." Se ke molao go diphophotho kamoka. Lentšu la kgoši Sekhukhune I ka 'baka la go nyama le bja tshenyego ya leago, a ba a re: "Nkwemasogana! O ntirišitšeng lehono ke go kae? Bona ke sentše motse wa barwa ba Sekwati le Thulare, wa fo re ke hlabane le Makgowa; ke 'ng se re se dirilego?"

(d) Tshebedi ya makhuduthamaga a Maroteng Mohlaleitse e re lehono hanna ba ba bolelago bogare bja megopolo ya bona ba re: auwii! Re dirileng ra fo senya motse wa Sekhukhune le Leganabatho! Ra fo thunthanya nke ke matlana a rena, ra fo re molao (wa) Makgowa ga re o rate! Lehono ke 'ng sona se? Magoši a dilete kamoka a neetše kinamelo go Republik II van Suid Afrika.

1422

Kgaoganyo 543

Tsobe le sa swego le na le setlang kagare

Bomakgolokhukhu le borrawešu seema se sa bona se fele se tia kgomo lenaka ga ba re ge letsobe le sa tuke go na le lemeetse kagare. Gapegape ba re ge o gotša mollo gomme wa fo bona o fo kuwelela moši ke gore ka mo gare ga dikgong go na le legong la moketla gomme ke lona le paledišago dikgong tše kamoka go gotela gore mollo o tuke kgabo(flame), kaba lewo(leo) ga re mabololutwa ke kgale re di kwa le go di bona, go itšano bannana(bannanna ?).

(a) Go nyatša kgoši ka morwarragwe goba barwarragwe, seema gape se re: "Ga ke ithute go tšwara phaga, ke kgale ke di tšwara dihlobega." Ke go reng?

(b) Go nyatša kgoši go swantšhwa ka seema se: "Legadima le keke la bonagala maru a se gona, ga a re: Pšhwarathathaa! E tšwa marung." Ke go reng? Ke go re morwarrago kgoši ga a nnoši, o na le bao ba rege le wena o ngwana wa poo ye; namane ya powana e ya ipeya; le wene fata bja gago bogoši o tlo ja lehlakori e sego lehlakošana.

(c) Mampuru I morwarrago Thulare I e bile letsobe a sa rate go inamela ditaelo tša mogolwane gomme kagore o a itshamile ka sephohla sa banna le basadi; Thulare a mo ruka motseng Mogokgomeng. Kganthe yo morwarragwe o na le setšhaba se sentšhi sa Magadimanantweng. Tsobe ga le sa tuke le na le moketla kagare ga lona.

1423

(d) Go nyatša kgoši ka mekgwa le melao ya Sepedi motho yo bjalo o a bolawa bjalo ka Tswaledi morwa wa mokgomana Morewane Sekwati Thulare. Monna yo a bolawa ke monnagwe Tseke Morewane Sekwati a thušwa ke mokgomana Malegodi Makgata ka taelo ya mohumagadi Thorometšane II (1899). Eupša kgošana Kgolane Kgoloko Sekwati mphiri wa ngamolwa a phologa. Ke ge

a tšhabela Mamone go kgoši Malekutu Mampuru Sekwati. Lebaka e le go rata go lebanwa ke lehlakori ka gore le lebane kgoši Sekhukhune gomme baaroši ba re kgoši Sekwati I le yena e be e se bja gagwe bogoshi.

Ditšhupagalo tša gore Radipilo e tlo ba "Paramount Chief" di bonagetše tatagwe Thulare a sa phela (1800); kgoši Sekwati ga se a phatlola motse wa Marota, aowaa!

(e) Kgoši Mampuru Sekwati Thulare, yo a go tswalwa ke mothepa Lekgala, la metlae leina ke Kgomomakatane, mothepa woo e be e tlo ba mosadi wa mmolwa Malekutu morwa wa Thulare e mogolo eupša mekgwa ya mahufa a go hufafelana, a amogwa bo-phelo ke mornagwe Matsebe. Ke ge Modimo o ahlola motse wa Marota ka marumo a Motsilikatse "impi".

Ge Bapedi ba bowa madiilo, go agilwe ka gae Ntshwaneng, Mampuru a hlohleletšwa ke baaroši ka go ba le lenyatšo go kgoši Sekhukhune I gomme gona moo ditaba tša pherekana. Ke ge Mampuru a šwahla a phatlola motse a tšhabela Mapulaneng. Le 1424 lehono seripa sa Marota ba agile Mamone le Kgono (Brakfontein - Groblersdal) gomme mehleng yeno re na le lehutšo la seema se sa bomakgolokhukhu se rego: "Thaka tša huba di bowela segari seng."

(f) Mkgoma Makgeru ditlogolo tše tša gagwe ga e sale ba šuletšana gae Mogokgomeng Tubatse ka go bolawa ka diatla ga makgolo wa bona go se nago bogogo; e le fela ga a be a romega le go botega go dilo kamoka tša pušo ya kgoši Thulare (Sepitlamangane).

(g) Thamaga ya Mabjana e kodimela go epa thutse le ge medu ya thutse e le kgakala, e sa swane le medu ya mehlare e megolo bomokgwaripa le bomorula le e mengwe mehlare. Ga e le sekga sa mahaka sona se a itaodiša bjaloka ge seruthiwa (serutiwa?) sa mehleng yeno se re mohlare o monana o tsoma motho yo

1424 a se nago seteno gomme a fele a o tšhelela meetse ka nako e lebanego. Gona mohlare woo o tlo gola gomme wa ba le kutu ya tšhitšhiripa le makabe(makala) a magolo gomme dinonyana tša tsokamela godimo ga wona; ditlou le dikgokong le batho ba khutša morithing(moriting) wa wona ga letšatši le fiša wa khirikhiri!

Segolothata ke gore Marota go lebelelwa kua dintlha tša dinopa ka dipilwana di šupilego ntshe tlabollong ya dilete kamoka di nyoretšwego go gorogela go yona; go tlogelwe go pekwa nthago lehutšong la mehleng ya borakgolokhukhu.

Borrawešu ba sohlotše matshelane le merepjana ya bona gomme tša bona mehleng yeno nke ke ga e le diloro go setlogolwana se sa mehla ya matete le digaka go bolwa!

1425

Kgaoganyo 544

Naa ke efe melato ye baleloko ba e ahloago?

(1) Borrawešu ba be ba re rena Marota goba Babinanoko, e be e le taba e sekobo ge bana ba motho ba ka hlahlana go išana kgorokgolo ka molato wa ga e mongwe a senyeditše wabo ka bohottšwana; ka kudukudu ditshekišano tša go utswišana; ke molato o dihlong go kwalagala magorong a mangwe, gomme kgobogo ye e atlalatšwa e tšwa ka kgorong ya morwa Thagaetala Mohube a Seopela.

(11) Borrawešu ba be ba fele ba re molato wa pegano ya bootswa ga e be bohloa ge e(o) ka fihlišwa lekgotleng la bakgoma le bakgomana kgorong ya morwa Sekwati. Ga išita wa magoro a šele o fo lefišwa gona ka mo kgorong ya Thibane. Selefa sa bootswa se namela kgomo goba kgomo ya tswetši; lebaka(reason) kgobošo go mosadi wa mokgomana Morwamakoti. Gomme ga e ba gore molato woo o tlo gapeletšega wa ba wa diriša gore ba belatšane ba orišwe mefeego a bešo sa morwa Mashileagatiša, aowa! Gona go tlo kwelela ya letlapa le tlo go mo pitlaganya.

(111) Borrawešu ba re boroga bo tšwa dikomanong basadi kudu ka malapeng, eupša ge boroga bo ka tšwago šokeng goba nokeng le mašemong gomme bja kwalagala ntho ka mo kgorong ya morwa Kgobalale, monna goba mosadi yeo a hunele a tiše.

Go rogana ga batho ba mphatho ga go šalwe morago. Go rogana ga mašoboro goba mathumaša e ka fo ba kgalemelo ka batswadi.

1426

Kgaoganyo 545

Tlhathollo ya ngwako wa borrawešu - e agiwa bjang kang?

Seema sa borrawešu se re: "Molamo ga o tlo betha (tiya) re o bona marethong." Ke gore ngwana ofe le ofe ga e tlo ba motho wa makgonthe o bonagala bosoganeng goba bokgare-beng gore ngwana yo e tlo ba moagi wa lešaku. Le ge ngwana e tlo ba moratadiruiwa goba lerema la diphoofolo goba wa marumlane, o lemogiwa bonyaneng le mekgwaneng ya dipapading le motho wa ngwanenyana le yena o šeditšwe mekgwaneng ya bonyane(bonnyana).

Borrawešu ba re ga re tšwele mahlalading, thuto ya rena ke dithemo ka mehola ya tšona go ageng nyaako ya go robala le dišego ka lapeng gomme modiro woo o lebane mang le mang - mohlosa lapa.

Bjalege, dithemo tša ngwako le tirišo ya moago šidi:-

(Fig.26)

Kokwane: modiro
wa yona ke go epelwa
fase mobung gomme
kamehla di fele di
feta lesome.

(Fig.27)

Thapalego: ke
tšona tša go
fegwa mafaleng
a dikokwane go
dira sedikudiku

(Fig.28)

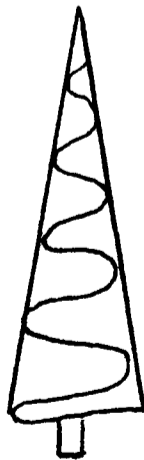
Lehlomo:
kamehla ma-
hlomo a
ngwako a ba
lekgolo

(Fig.29)

Lebalelo:
mabalelo
a ngwako
a palo
e ntšhi
kudu.

(Fig.30)

Molope o lailwe ka 'nti
la moleta, wona ke bjang
bja mphafa goba matu-
lwane le ge ele male-
beko

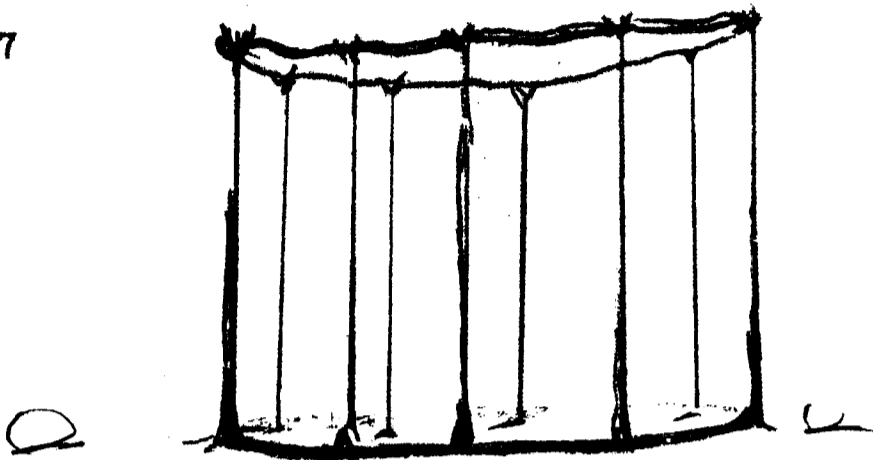
(Fig.31)

Kgare ya dinti,
moleta goba mooka.

K34/120

1427

(Fig.32)

(Fig.33)

Yekhwi ke thutse
ya go phethaga-
tša ntlhohlo.

Woo ke molaetša wa ge dikokwane di epetšwe gomme le thapalego e rwešitšwe dikokwaneng, bjalo go letetšwe basadi go tlo bota leboto; e be gona baferi ba tlo go rweša hlaka ka mahlomo gomme wa balelwa ka dipalelo tša mehuta ya mehlare ye kgonegago go obega bjaloka moretlwa, mogwane, morobe, mokabi le mehlare e mengwe yeo e sa fenywego ke phehli.

Dikokwane go epelwa mohlware, motshere, morekure, mogaya le mogohlo le ye mengwe mehlare ya(ye e) swanago le moselesele ka go se bole kapela mobung.

Borrawešu ba re go upa lesogana ga e le sebedu, mo tšeiše mosadi, ke gona a tlo go ithuta bonna ga a naiwa le bana ka mathuding a mmagwe le tatagwe goba ka bogwe.

Molaetšana - sekana 33 - ke seripana goba sekonana sa thutse. Modiro wa sona se tšile go tšema ntlhohlo ga morulelo o fedile. Lemoga wena moithuti, nyakwana(mengwakwana) ya borrawešu le bommawešu ba be ba tsena ka ngwakong ba khunamile ka matolo. Wene mehleng yeno o tsena ka ngwakong o eme ka maoto.

1428

Dintobana(dinthobana) tše tharo tšeo di bonalago mo sekonaneng sa thutse, ke moo go tllilogo tsena dintlhana tša mahlomo a magolwanyana a thekgilego lefero la tlhaka ya ngwako ka mahlakoring a mararo.

Nyako ya borrawešu e be e sa ke e tšewa ke ledimo (phefo), lebaka e le bonkgagabane bja yona ka gore mahlomo a be a thoma tlase mathuding go fihlela ntlhohlong ya lefero. Le ge seseseedi goba phefo e ka rutlulla ba be ba re o teilwe ke tladi gomme go iwe mošate go kgopela mphooko go tlo gatolla dibetla. E be gore ke kgonono ya melwaudutše.

Borrawešu ba be ba phela ka maseme ka 'baka la mego-polo ya mahloyano le molekwana ya bahloyi ba bona. Ke ka wona mokgwa o ba be ba itlhabela ditšhidi le go thalanya megato dinaong le makgatheng a menwana ya maoto. Temošo: a gona marumo ao a sa ilago goba a nago le kidišo, gomme a ganetšwago go hlaba kgomo ya lethabo lefe le lefe, kagobane ge lerumo la meleko (maleko) le ka bolaya sehlabja, mang le mang yo a tlo go ja nama(meat) wa kgomo yeo, o tlo gobala ka go tsenwa ke bolwetši bja teng e khubedu. Bjaloge, banna ba tsebe gore naa seema goba molato keng.

1429

Kgaoganyo 546

Ngwala ka botlalo: khuduga, khudušo le marupi

Tlhathollo go tlabego ye, ka mokgwa le molao wa Marota, go gona go khuduga, go aga motse o mofswa ka mabaka a ditiragalo tše:-

(a) Setlogong sa Bapedi ba Thulare fa Tubatse, re na le maropi a mararo ao re khudugilego ka boithapo. Shia: Bogaša(Naboomkoppies), le lengwe leina ke Madinoga(Tswetlane). La bobedi marupi ke maruping a Thobejane(Appiesdoorndraai) mo mehleng yeno go tsebegago ka la Manonke. Fa "Appiesdoorndraai" ke mo kgoši Mohube a go lewa ke makgema(cannibals) a ga Komane (Motshana).

(b) Khudušo ya marumo ke Mogokgomeng(Mokororwane), mehleng yeno go tsebalega ka 'ina la sekgowa la "Steelpoort Station" fao go emago setimela se tšwago toropong ya Mashishing (Lydenburg) kgaufsi le thaba ya Mankepeng(Mosenyamahlong); fa re khudušitšwe ke manaba e sego thato ya Marota. Ke ka 'baka leo go sa bitšwago gae Mogokgomeng Tubatse.

(c) Phiring ga Masemola, mehleng yeno go tsebagetšego ka 'ina la "Magalies location". Khudugo ya Marota ba re ba nyaditše go se be ga yona diširelo tša manaba; gape le go hlo-kafala dithemo(mehlare). Bakgalabje ba be ba e-laodiša lehumo la dihuswane gomme le temelo e sa belatše. Mokgwa wa Marota ga kgoši e ka hwa mo ba lego ntshe, gomme a bolokwa felo fao, go a ilalwa ke badimo eupša ga go ganetšwe batho ba shele go aga felo fao. Tabakgolo go tlo laetšwa ka temošo gore no ke badimong go se ke gwa tlabukelwa.

1430

(d) Maropi(marope), ge go arabiwa mabapi le maropi a Bapedi, go tsenwa ka leweng leo le ga go swerwe seša sa thutse e fo tima motho a sale ntlhaneng ya lewa ka 'baka la go befa ga mphooma woo. Maropi a Marota le ge ba na le tsebo (knowledge) ya gore bahu ba bona ba be ba lahlwa ka malapeng, ga e le kgopolo le tsebo e gona gore motho yo a tlo go tla aga fa gomme a lema, o tlo epolla marapo a bahu ba bona. Bjaloge, mokgwa woo wa go senya maago ka mabitla ke setlwaelo le kgologo gore baloyi ba tlo tla bošego go epolla mohu go mo dira setholwane goba go ja nama ya mohu yo. Taba ye e kgologilwe ke bohle. Mabitla aa(a o a) lotegago ga se fela a kgorokgolo ya Marota le a boradikgoro. Ga e le mabitlana a bothwana ba fela le a basadi ba fela; ga go gopolwe selo ka wona.

(e) Mokgwa wa Marota se, ka gopolwago morago marupi, ga e se fela mabitla a bogoši; ga e le mabitla a boradikgoro wona mohlomong a ka gopolwa ke ditlogolo tša wona eupša e sego ka dithapelo tša mekgwa le melao ya Marota.

(f) Ka mokgwa wa Marota goba Babinanoko, ga go kiletšo ge marope a bona go aga selete se sengwe, kagobane fao Marota a agilego ntshe mehleng yeno, e be e le marope a ditšhaba tše: Bavenda, Baroka ba ga Sekororo, Magadimana le Photo le Matjie go bitšwago ga Mmameetse(Mohlaletse-Leotswana).

1431

(g) Thibelo ga e gona ka mokgwa le molao wa Babinanoko, go ganetša mang le mang go aga maruping a bona. Fa Manoge Marota a khudugilego mošate Mohlaletse ba agile maruping a ba Ntšhabeleng a (1850) gore kgoši Sekwati I a khudugile ga Mase-mola - Phiring, (Nebo area).

1431

Ge motho a khuduga a hlathile dintlo gomme ya re e sale semeetseng yo mongwe motho a thakotša, a kgopela go aga felo fao, kantle le pelaelo motho yeo ka kwano le mong marupi ba ka boledišana ka mokgwa le mabakana a marupi ao. Go ka fo se kgonege ge ba mošate ba sa kgotsofale ka mokgopedi.

(h) Seema sa borrawešu se re: "Maroping go a bowelwa, ke teng go sa bowelwego." Mokgomana Tseke Morewane Sekwati o kile a khuduga ka kgoro ya gagwe go aga mmogo le ba Mabogwana; gomme eitše ga(ge a) dutše ntshe (a) agile le ngwana (wa) ramogolwagwe mokgoma Seraki Sekhukhune Sekwati, a robala badimong. Ke ge Tseke a khuduga gape a tshela leope Mohwetši a aga le mokgalatje Matubane M. Radingwana, ke ge gape a hwetša dipalediša a bowela maruping(maropeng) a gagwe fao a robetšego ntshe.

(i) Ntshwaneng - Tšate goba Mosego - Marota a khudutšitšwe ke ntwaga wa ga pušo ya Sekhukhune wa pele; ka ngwaga wa 1877 kgoši Sekhukhune wa bobedi a belegwa ka wona ngwaga woo, a robala badimong ka 1943; a nyadišitše masogana le methepa ya mabone a go ya dileteng

Mekgwa le melao ya ditemelo tša setšhaba

Diema tše pedi tša borakgolokhukhu di re:

"Modiši wa kgomo o tšwa nayo šakeng!"

"Namola hlolo(hlolo) mollo."

Borrawešū ba be ba re kae le kae mowe ba fihlilego ntshe ka khudugelo, sa mathomo ke peakanyo ya dikgoro tša motse gomme se se dirwa ka mokgwa wa go tswalwa ga bona ka mašika a meloko.

Magoro a balata le a bafalaledi a bwa ka letsogong le lebanego ditshwanelo tša bona. Mathupja ge e le sehlophana se segelwa namana(kgorwana) ya bona, eupša ga ba se nene(few), ba fahlela goba go newa madulwana a malapa ka dikgorong tše kgolo le tše kgolwanyana. Mokgwa woo o phethagatšwa mašemo-theteng.

Kgoro goba kgorwana e ngwe le e ngwe e dira ka tlhaologanyo ya mokgwa le molao wa maemo a kgati peakanyong ya malapa leagelong la kgorwana ya lona gore pelaetšano e se be gona phedišanong ya leloko malebana le tatelano ya bogolwanyana bja bana ba kgoro goba kgorwana.

Mokgwa(custom) le molao wa kgati leagong la Marota, o bothata kudu e bile ke wona o felago o pherekanya bana ba motho go be go rotoge karogano le go se kwane. Ke ka 'baka leo Marota ba rutago bana ba bona tlhomphano ye dikolong tša sebona kudu. Koma e ngwe le e ngwe pakišano ya kgati e fele e munamurwa; banna e bile ba kaone, basadi bona nke ke setlwaelo.

1434

Peakanyo ya temelo goba mašemo ka magoro, ke modiro o mongwe o mogolo; o thalaganywa ka morago ga dikgoro di sehliilwe gomme kanyakanya ya leago e holofeditše. Bjalo Thulare kgoši e tlo bitša kgobokano e kgolo ya motse, ke gore banna kamoka ba malapa le bohle ba bolotšego gomme gwa kopanelwa kgorong ya difoka ka morero wa temelo ya motse ka magoro.

Mašemo ka dikgoro go thalaganywa naga ka bophaphati bja yona, go fatolanywe boka mosegeganyi wa Mogašwa ga a segeganya dintepa - temelo ya mathomo:

(a) Temelo ya magoro a mošate ka tlhatlamano ya wona.

(b) Phala Matata a Mallega ka dikgorwana tša gagwe Mafiri, Bogopa, Maleka le Tlaka.

(c) Maredi le Mabogwana le Mahlanya le Malapane ba fiwa temelo eupša tshegoganyo ye ga e hlokiša Makgata, Mokgabudi, Nape le Mathabatha mašemo ka gore Photo le Matjie le Makola le Phasha Phokwane le Makuwa le Malleka le Mathiba kamoka go segelwana mašemo ka taelo ya Thulare.

(d) Mekgwa le ditlwaelo tša go adimana mašemo goba go swarela e gona, eupša go rekiša molao wa Thulare o ka hlokofatša mang le mang yo a ka kwiwago a dirile seo; se ke molao o šoro ge o ka dira ke mokgoma le mokgomana goba motho yo a kgethilwego le go segela batho ba temelo ya bokete mašemo goba dirapana.

Mašemo a go swarela ditshekišano tša wona ke kgobošano kgorong goba lekgotleng la Babinanoko. Mokgwa le molao wa mobu o tlišeditšwe godimo ga molao wo sa dumelelego go tiba mobu gwa bolokwa mohu kante le tsebo ya Thulare. Mang le mang, se ka dirwago gomme se kgwatha mobu wa Thulare, ga se dumelelwe go diragatšwa kante le pegelo go Modiši wa Makwa. Borrawešu ba be ba re mobu ke wa Thulare a nnoši.

K34/120

(e) Tšhemo ke bohwa bja bana le ditlogolwana tša bana ba bana ba bona. Molaetša: kamoka mašemo a go segelwa borrawešu ka ngwaga wa 1882 ka boswaredi bja mokgomamogolo Kgoloko Sekwati Thulare, le mehleng yeno a sa dutše a lebane beng ba wona; gomme phetolanyo e ka se be gona ka mokgwa le molao wa Thulare.

(f) Mekgwa le molao wa mobu o fo bapetšwa le melao ya setšhaba sa Babašweu, ga ba amoge motho tokelong ya gagwe kantle ga se šupagala(go)(reasonable'cause'). Ke gore ge lapa la Ramaube la felela badimong gomme gwa hlokega yo e kago ba mojabohwa, gona tšhemo goba mašemo ao a bowela go mong a wona e lego Thulare.

(g) Ge motho a khudugile, mohlomong a laela goba a se laele Thulare gomme a na le tšhemo goba mašemo, Thulare o neela taelo gore tšhemo goba mašemo ao a seke a lengwa go fihlela sekgaga sa menyaga(mengwaga) e meraro gomme Thulare e be gona a neelago taelo goba matla godimo ga wona(ona). Molao woo o bothata le bošoro le kinedišo go motho yo a ka o tabogago(trespass), mašemo ao goba dirapa tšeo di tlo dula tša letela sebakanyana seo se beilwego.

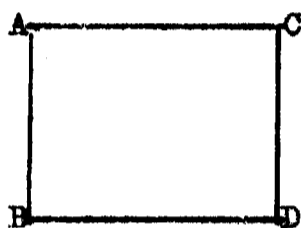
1435

(h) Ge sebakanyana seo se fetile, gomme tonakgolo e r tlo gopotša Thulare gore ka dirapana tšela tša go hwelwa goba go tlogelwa ke mokgomana Thololo Phirime Mashego; nke Thulare a ka be a bona gore na a pheletšo ya tšona e ka ba eng? Thulare a re go tonakgolo, ke go kwele re tlo hlapetša le thaetša bana ba motsa, bao ba šaparegilego ka dirapana tša go lema. Bjaloge, Thulare o tlo kgona ga(go) patolla bašaparegi ka megolana yeo.

K34/120

(i) Mohlomphegi Major D.R. Hunt o kile a re go kgoši Sekhukhune II: kgoši, naga ga e tswale go tswalwa batho, hloko-mela "location" ye(le) ya gago e patagane, dikgomo le dihuswane di hloka mafulo ka 'baka la mašemo; gopola gore mehleng e tlogo go tlo ba bjang(June1922).

(j) Molaetša wa bagologolo ga ba sega tšhemo go lekanya lapa monna le mosadi, go be go tsomega lesoganadiphaka a neelwe

(Fig.34)

patolo goba lerumo goba letlapana le kgonegago go fošwa gomme a eme lešing la mo go tlo go lebanya mellwane. Bjalo a eme go A, a le foše, mo le wago ntshe e be B. Bjalo gape a eme go B, a le fošetše le we e be D. Go tloga fao a foše e be C. Ke gore bjalo tšhemo ya lapa e lekane matsogo. Lapa le lengwe le le lengwe a lekanyetšwa ka tekanyo e swanago le basadi ba kgoši ga e se fela moota wa mošate. Megabaru ya diphidišano tša dithekišo le dithekelano di se tlhathollong ye ya mehleng ekhu.

1436

(k) Go arabela ka kakaretšo go dipotšišo tša mediro kamoka ya tšhemo, lehlabula le marega goba sekgeng sa puno, ke therešo borrawešu le ge mediro ye ba rata go e dira, nako e be e sa ba dumelele. Mehla ya bona e be e le ya mekgoši ya marumo. Monna wa mphatho wa Makwa o be a fele a re kamoka banna ba rata mabele gomme ga re ka tlogela motse gwa šala basadi gomme mo-kgoši wa lla; ba tlo tšhaba gomme manaba a tshuma motse wo ka mollo.

1436

Modiro wa rena o mogolo ke go rema tšhemo go kgola dithokgwa le go rema ditšang le go tielela magora le go rema mathala le go loga dišego tša go bolokela mabele. Ke tšona tšeo ke moka.

Mekgwa ya go lema badiri e be e le basadi kudu; banna ba be ba balwa ka menwana. Seio se sagolo sa banna e be (e le) dirapana tša khwiting ya noka. Mokgoma kgoši Sebase Nkadimang le kgoši Sekhukhune II ba robetše badimong e le diroto tša dirapana - tša kgaufsi le noka e bile ba nošetša go swana le bahlalefi. Mokgomana Johannes Dinkwanyane Sekwati e lego monna-go kgoši Michael, a fele a re moruit Alex Merenskey o re khutšitše bobodu bja kua gae Mohlaletse, fao banna ba hlwago ba patlamile meriting letšatši kamoka; basadi ba ile mašamong(1905).

Go phethagala seema sa borrawešu se rego: "Montshepetša bošego bja rra ke mo leboga go sele." Mehlang yeno ka gohle Bopedi e leboga "Reverend Alex Merenskey."

1437

Kgaoganyo 548

Boswaredi bja bogoši - mokgwa wa Bapedi

Re kwele se sengwe seema sa borrawešu se re: "Kgoši ya hwa, e ngwe e ya bo dula", goba monna ga a betilwe (ke) yo mongwe, o a ahlama.

Molaetša wa seema se, borrawešu ba be ba bolela ka go swantšha ka monna wa go tseba lebetlo goba go ba le tsebo ya mokgwa wa tlhokomelo lesego(-ng) la matlalo, gomme e re mohlang kgoši e mo kgopetše go segeganya matlalo a dibatana go rokaganya go dira mathebo goba ditšhepiša tša bogoši le sekgomana, gomme le yena a kgopele kgoši gore Mogwahle a se be nnoši, a be le banna ba gabo ba disegi gomme kgoši e dumele keletšo ya mokgopelwa.

Boswaredi bja bogoši ka seema se sengwe sa bo Moukangwe le bo Maphutha-ditšhaba se re: "Naka tša go rwešwa ga di gomare(le) hlogo." Bjaloge, se ke tlhathollo ye e bonwago e bilego e le tsebong ya mang le mang. Go rwešwa seo motho o sa abelwago sona ke Modimo, se ke ke sa dulela go yo e sego mpho ya gagwe ka tlhago. Ka mokgwa le molao wa Sepedi ge moswaredi wa bogoši e le lešaedi gomme a swere pušo ya motse ka mekgwa le ditsela tše di aroganego le bogoši bja setšhaba, moswaredi yo bjalo o kgorometšwa setulong a geregane fase; gomme sedulo se neelwe yo mongwe morwarragwe. Ge go se na morwarrawe(morwarragwe), gona bogoši bo

1438 bowele ka lapeng, mohumagadi timamello a ithwalele(itlhwehlele).

Molaetšo ge: kgoši Kgoloko Kgolane Kgoloko o itše go biletšwa gae badimong, mokgomana Mahlagaume Kgolane Kgoloko a swarela kgošana Morwamotšhe Kgoloko . Eitše gore Mahlagaume a

1438 bileditšwe badimong; motse wa Marota a Madibong gwa šikinywa mokgomana Phethedi Kgoloko Sekwati. Boswaredi bja galaka gomme ka gore e be e le motho yo a bego a diriša ba kgoro ya "Native Affairs Department " ya Sekhukhuneland area ka potego le go se be le mekgwa ya bomenetša, ke ge ba Madibong ba mo kgomolla ka kgang e bile ba mo khuduša makgatha bona ka go mo tshumela malapa a gagwe. Eupša bammušo ba se ke ba ba le tapišego ka tshumelo yeo. Ke ge a tlo sohlola boswaredi, setulo sa bowela go beng ba sona.

Molaetšo wa bobedi ke ka tša bogoši bja Babinatau ba Nkadimeng, Manganeng, motse wa kgadi Lekgolane kgaetšedi ya kgošana Malekutu Thulare Morwamotšhe, barobadi Mogokgomeng Tubatse. Ka molao wa Sepedi, ge moswaredi wa bogoši a phahlagantše tše: matepe, leonya, manganga, lešapa goba bonyatši le megabaru le go hlokiša polokelo ye e tlo go ba ya moswarelwa, ga e be tshwanelo go kgoromollwa sedulong sa bogoši bja motse woo.

"Ke naka tša go rwešwa ga di gomarele hlogo", go riano mogologolo wa gae Mogokgomeng, Tubatse.

1439

Kgaoganyo 549

Ke 'ng bootswa bja banna le bogafana bja basadi?

Phetolo go kgaoganyo XVlll, potšišo XLll: ka monna le mogatšagwe, potšišo ye e nyakega kudu selepe se bogale se se nago bomenetša, selepe se swanago le motho wa sefofu yo a sa bonego difahlego, a ka se kego a bonyabonya gomme yena a fo go latela seo e lego therešo kamehla yohle; a ka se kobonywe ke motho ka mahlo a bohwirihwiri.

Monna yo a swanag le mokgomana Kokona a Ramagatla wa namane se tiela mafagara tletlolo. Bootswa bja banna le basadi ke papadi e kgolo ya tlhago, yona e rwele botse le bobo. Eupša fano ga gešu Maroteng go banna e swana le lesogana le rwelego dieta tše khulwana tša theko e fetago masome a senyane a diranta; gomme go mathari bo swana le mangina a gauta ditsebeng.

Bootswa bja banna le basadi bo tsebagala kudu gore go nyaalo ya motlalo ke mohola wa meholahola. Na a powana ka e tee e ka dirang masome a mabedi a dikgomogadi? Borrawešu ba ba re ga se ba ke ba bona mosadi wa kgoro ya Babinanoko a sekišwa bootswa kgorong ya mošata wa Marota, go tloga ka gae Tšate go fihlela Mohlaletse.

Mohlomong ge o ka kwa monna wa kgoro ya Marota a sekišana le monna ofe, o tla ba le tsebo ya therešo gore monna yo o hlaswa yo.

1440

Marota ga ba rate bogafana bja basadi, ba rata ge basadi ba oswa ka mekgwa le melao ya bona ya Serota; ke gore go boifa go se imišwe ka banna ba lelokwana la madi ao a sego kgaufsi le leloko la semošate wa bona. Eupša le ga go le bjalo, bogafana

K34/120

bja basadi bo fo phethega go swana le tšona dihlotlolo tša banna ba Marota le bona ba tswala bana le basadi bao e sego ba madi a bo bona. Bjaloge, se se a laetša gore botšoyja bjo ke sehloro leagong la Marota. Mehlang ya kgale bootswa bja banna le basadi e be e le leago la bana ba leloko - ke gore kamoka teng ya Thulare ga re hlaswane.

Tabakgolo, monna ga a hlotlola mosadi wa ngwanabo, a se ke a napa a letša naka ya ba mponeng ke a ratwa. Aowaa! Seo ke kgobošo go mosadi wa ngwaneno le go monna wa gagwe, gomme monna yo bjalo ke kgagara ya tšhwene, e tlo ba monyatšegi leagong la Babinanoko. Basadi ba tlo ya nokeng e bile ba bowa ka yena ba mo swere ka melomo. Jeema sa ntshe se re: "Di ile nokeng di ntshwere e bile di bowa di ntshwere!"

Mokgalabje yo mongwe wa Marota e be e le mmoledi (preacher), e kile a re a rera ka kerekeng, a timelelwa ke tlhathello ya molao woo o rego: "O se ke wa ba seotswa." A re molao woo, ga o re bootswa bja banna le basadi, aowaa! O ra motho ga 1441 a tlogela kereke (ya) gabo gomme a kgelogela go ye ngwe. Na a mokgalabje yo o be a rereša? Nnang! Moemedi wa sebe ke modiri wa sona (1918), Mashishing, Lydenburg.

Mokgomana Matsebe Bokgobelo Sekhukhune o be a fele a re: "Ga go monna yo a sa otswego ga e se fela monna yo a lomilego ke mmutla. Basadi e re ba tlo ba digafanyana e be e le baopana le ba gomilego nokeng.

Mokgalabje moruti Nathaniel Kgotwane Magohlo Phala e be e re ga a thabile, a fele a anega a re kgoši Sekhukhune wa pele o be a tsoga e sale mahuba a basadi gomme a dule ka kua mafuri a kgoro, go hlapetša ga dihlotlolo ga di e tšwa ka dipherwaneng gomme e re ge a tsebile sehlotlolo a se ke a se omanya, a ikho-

1441 [redacted] molele. Ge sehlotlolo se lemogile gore kgoši o mporo, se be le dihlong matšatšana go bonala kgorong, a be a rone lesogana gore anke o mpiletše Ramaube. Ga Ramaube a fihlile a re go yena: "Mosaate, afa ga o re ke wene fela, aowa; wene o re motse wo nka o aga ke nnoši barwa (ba) Sekwati ba a nkagiša!"

Bootswa bja bana ba poo e bo e se selo Maroteng. Se se ganegago ke ge motho a ikgantšha ka mosadi wa ngwanabo, e le mohlokahlong e bile a na le matepjana. Motho yo bjalo o senyegelwa ke ditseka dilefišwa ka mabaka kamoka ga a tantšwe ke monglapa. Eupša ge sehlotlolo se na le mokgwa wa boikokobetšo, motho yo bjalo ke moagišana wa Babinanoko.

K34/120

1442

Kgaoganyo 550

E bile ngaka ka mpho ya badimo

Mokgomana Makola Setimela Moshwaane, o bile ngaka-dipheko ka go fiwa ke badimo, ka morago ga lehu la tatagwe mokgalabje Setimela, ka ngwaga wa 1936. Tatagwe e be e le monna wa mphatho wa kgoši Morwamotšhe wa bobedi gomme mmagwe le yena a latela mogatšagwe ka ngwaga wa 1953.

Eitše ka ngwaga wa 1954, lesogana Makola a opa ke hlogo ka kudukudu nke ke ya seopahlogwana. Ke ge a napa a tsenwa ke bolwetši a ba a robala dilaong. Ya re ka bošego bjo bongwe a kwa motho a mmitša a le dihlogong gomme a mo dumela. Bjalo motho yeo a re go yena tsoga! Gape afe, phako šewe ka mo tlasa(tlase ga) mosamelo ka fase ga legogwa leo o robetšego godimo ga lona; o fiwa bongaka go thoma lehono gomme o tlo fola.

Ka moswane ge a tsoga a kwa a fodile. Ke ge a phaya legogwa a hwetša kgagara ya tlou e wele lewaa la moraro. Morago ya wa moraro o monyane.

Monna yo ke ngaka ya go fiwa dipheko ke badimo(bahu), gomme o bonagala e le motho wa go fiwa. Badimo ba gona ke batho ba swana le rena, ba phela go swana le batho kamoka. Dikgagara tša gagwe di palo ya masome a mane le metšo e seswai gomme kamoka o di hlosile ka boyena.

K34/120

1443

Kgaoganyo 551 (I)

Go bewa bogoši bja Marota Bogwasha (Naboomkoppies 261)

Mmušo wa Republik II wa Afrika-Borwa, o kgodišegile kudu go beya setulo ga mokgoma Motodi, yo mongwe wa barwa ba kgoši Sekhukhune wa bobedi, go dula sedulong sa bogoši bja Marota a Bogwasha(Naboomkoppies No.261). E be e le ka la 28 Phupu 1967.

Mokgoma Motodi ke monna wa lapa. O bolegwe ka ngwaga wa 1911; o nyetše morwedi wa mokgomana Kabu Mamogudi Sekhukhune. Mothepa woo leina la gagwe ke Leshidi(Lešidi); o na le bana ba :-

- (1) Phathudi Motodi Sekhukhune,
- (2) Kgagudi
- (3) Motubatse

le methepana e meraro.

Gomme ka mekgwa ya melao ya Sepedi mohumagadi yo ga se yena mellotima, aowaa! Ditaba goba taodišo ka botlalo e tlo ngwalwa go Thamaga ya Mabjana, puku P.19, Kgaoganyo 552, Letlakala 1444.

Seema sa bomakgolokhukhu sa lehutšo legolo se re:
 "Mogwahle, Thulare a diše bošego; mosegare re e tlhapeletše gomme phatane e kgaole medimo e lale(tranquility) bjo bopholo bja Phakana a Dimo bja Bohlole bja Tubatse."

END S 1023